

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET U SARAJEVU
ODSJEK ZA ROMANISTIKU

POJAM *DRUGOG* U ROMANIMA SIMONE DE BEAUVOIR

Završni magistarski rad iz francuske književnosti

Kandidatkinja:

Dženana Dević

Mentorica:

Doc. dr. Lejla Osmanović

Sarajevo, septembar 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. OTKRIĆE SVIJESTI DRUGOG.....	6
3. ŽENA KAO DRUGI.....	10
4. DRUGI KAO STRANAC.....	15
4.1.Pojedinac i drugi.....	17
4.2.Mogućnost ostvarenja <i>Mitseina</i>	21
4.3.Xavière – sorcière.....	23
4.4." <i>Chaque conscience poursuit la mort de l'autre</i> ".....	27
5. DRUGI KAO BLIŽNJI.....	32
5.1.Etički problem postojanja Drugog.....	33
5.2." <i>Chacun est responsable de tout devant tous</i> ".....	39
5.3.Opravdanost nasilja nad Drugim.....	43
6. EGZISTENCIJALISTIČKI ROMAN I DRUGI.....	45
7. ZAKLJUČAK.....	48
8. LITERATURA.....	50

Sažetak

Pitanje *drugog* i *drugosti* nalazi se u srcu Zapadne filozofije, a svoj vrhunac doživljava u XX. stoljeću kao jedan od ključnih pojmova egzistencijalizma. Pojam *drugog* i odnos s drugim su učestali motivi romana Simone de Beauvoir, prikazani ne samo iz filozofske, već i iz rodne perspektive. Polazeći od ideje izražene u djelu *Drugi spol* da je *drugost* temeljna kategorija ljudske misli i da se *drugi* mora postaviti nasuprot sebi, u ovom radu će se nastojati predstaviti kako se likovima romana *Gošća* (1943) i *Tuđa krv* (1945) postepeno nameće prisustvo drugog koji od stranca postaje biće koje zahtijeva ne samo priznavanje u određenom historijskom i društvenom kontekstu već postaje nužan za samorazumijevanje samih likova. Stavljajući u kontekst Hegelovu ideju dijalektike gospodara i roba, Simone de Beauvoir nastoji utvrditi je li moguće uspostaviti odnos koji bi podrazumijevao uzajamno priznavanje s drugim ili je svaki pokušaj osuđen na propast budući da se drugi prikazuje kao nešto što nije trajno dano te samim tim dovodi u pitanje i položaj lika kao subjekta spoznaje.

Ključne riječi : Drugi, uzajamnost, egzistencijalizam, autentičan odnos, roman

1. UVOD

Uvriježeno je mišljenje da se na djelo Simone de Beauvoir gleda kao na dodatak filozofiji Jean-Paula Sartrea te da ga se situira isključivo u okvirima ili feminističke teorije ili egzistencijalizma. Međutim, njen pristup pitanjima Drugog i drugosti, kao i odnosima među svijestima nije uvjetovan isključivo Sartreovim pristupom, iako među njihovim djelima postoji dijalog. Pored toga, njeno shvaćanje pojmova kao što su *mauvaise foi* i *situacija* ne ostaje jednoznačno kao kod Sartrea. Beauvoir prihvaća Sartreovu tezu da je konflikt među ljudima nužan, ali za razliku od njega smatra kako ga je moguće prevazići. Za Beauvoir, čovjek se odlikuje onim što ona naziva *l'ambiguïté*. On je, za Beauvoir, istovremeno i subjekt i objekt, dok za Sartrea može biti samo ili jedno ili drugo.

Činjenica je da u Francuskoj i dalje postoji ravnodušnost spram njenog doprinosa filozofiji jer se na nju prvenstveno gleda kao romanosijerku, dok se na engleskom govornom području veća, ako ne i isključiva pažnja posvećuje *Drugom spolu* i proučavanju njenog doprinosa filozofiji, neovisno o Sartreu. Njen doprinos filozofiji nije ograničen samo na feminizam, već uključuje i etiku. Za Beauvoir, potrebno je uzeti u obzir način na koji konkretan, slobodan pojedinac etički djeluje unutar neke situacije, vodeći računa o drugima, ali nikada ne namećući isključivo jedno rješenje.

Za egzistencijaliste sam pojedinac nema privilegirano mjesto na svijetu. Odnos s Drugim je nužan ne samo na međuljudskom nivou, već uvjetuje i način na koji se samo društvo odnosi prema Drugom s obzirom na njegov klasni, rasni ili rodni položaj. Simone de Beauvoir pokazuje na koji način se pojedinac suočava ne samo s drugim pojedincima, već i sa naslijeđenim društvenim strukturama. Uzajamno prepoznavanje Drugih kao subjekata, ostaje uvijek kao teorijska mogućnost, ali Beauvoir nastoji ispitati može li se ona i doživjeti iskustveno. Ovim pitanjem se bavila ne samo u svojim filozofskim tekstovima, već i u romanima kontekstualizirajući ga, ali pokazujući i kroz svoja autobiografska djela da svaka filozofija proizlazi iz konkretnog, doživljenog iskustva pojedinca situiranog u vremenu i prostoru. Simone de Beauvoir odbacuje apstraktno koje bi putem određenih maksima uvjetovalo ljudsko ponašanje i samim tim ga sprečavalo da slobodno djeluje.

Kontekstualizirajući Hegelovo shvaćanje odnosa gospodara i roba, Beauvoir, za razliku od svojih suvremenika, na pitanje Drugog i drugosti nastoji odgovoriti iz rodne perspektive. Prihvaćajući činjenicu da je postojanje Drugog nužno ne samo za pojedinca, već i za društvo, Beauvoir nastoji odgovoriti na pitanje je li kategorija Drugog relativna u odnosu

na onog koji se smatra subjektom ili je treba uzeti zdravo za gotovo ako se već jednom uspostavila kao Apsolutni drugi.

Središnji dio rada će se temeljiti na romanima *Gošća (L'Invitée)* i *Tuđa krv (Le sang des autres)*, koji su izabrani zato što pitanje Drugog i drugosti smještaju u potpuno različite kontekste i na individualnom i na društvenom planu. U romanu *Gošća* odnos prema Drugom se posmatra iz ugla pojedinca čime se ukazuje na jedinstvenost, ali i univerzalnost ljudskog susreta sa Drugim. Za razliku od *Gošće*, roman *Tuđa krv* pokazuje likove ukorijenjene u vremenu i prostoru koji u skladu sa ratnom situacijom nužno zauzimaju određen stav prema Drugom, koji je s jedne strane bližnji, a s druge strane društveno određen kao Drugi. Pored toga, nužno se pozvati i na Beauvoirino kapitalno djelo *Drugi spol*, posebno na one dijelove koji su posvećeni raspravi o problemu drugog i drugosti.

2. OTKRIĆE SVIJESTI DRUGOG

"Non seulement les adultes brimaient ma volonté, mais je me sentais la proie de leurs consciences [. . .] elles me changeaient en bête, en chose." ¹

U svom autobiografskom djelu *Mémoires d'une jeune fille rangée* (1958), Simone de Beauvoir navodi prvi trenutak u kome je postala svjesna da je ona sama *drugi* za druge, kao i moći drugih samosvijesti. Za njeno konkretno, životno iskustvo bi se moglo reći da je anticipiralo pitanje na koje je nastojala odgovoriti u svim svojim djelima kroz različite književne forme, a to je pitanje Drugog i drugosti budući da je bila jedna od rijetkih žena koje su studirale filozofiju u to vrijeme, koja je mogla živjeti od vlastitog rada i na kraju kao neko čiji se doprinos naučnoj oblasti gledao samo kroz prizmu odnosa sa Sartreom i drugima. Kroz djela Simone de Beauvoir se može pratiti kako je njena misao evoluirala, od shvaćanja drugog kao protivnika prilikom prvog susreta, do ostvarivanja autentične vrste odnosa koji pretpostavlja uzajamno prihvaćanje drugog u njegovoj drugosti. U svojim autobiografskim djelima, ne samo da daje ključ za razumijevanje vlastitih romana već pokazuje kako je sam život oblikovao njene filozofske stavove i obrnuto.

Stavljajući u kontekst vremena i prostora Hegelovu filozofiju, Beauvoir pokazuje na koji način historija igra ulogu u oblikovanju veze između pojedinca i drugog. Naglasak nije na mogućim odnosima među apstraktnim pojedincima. *Drugi spol* također pokazuje kako su društvene vrijednosti i vjerovanja, posredstvom institucija kao što su kroz brak, obrazovanje, religija i kultura ovjekovječile ženski položaj Drugog. Iako je njena namjera bila da se *Drugi spol* promatra u okviru francuske tradicije tumačenja Hegelove filozofije, njeno djelo je po svojoj originalnosti kao i po odjeku u javnosti nadišlo te okvire.

U trenutku kada postaje svjestan samog sebe, pojedinac je već u odnosu s drugim svijestima. Beauvoir u *Drugom spolu* ne uzima pitanje svijesti drugog samo kao polazište za rješavanje teorijskog problema, već nastoji pokazati kakvo je doživljeno iskustvo onog kojeg društvo shvata kao Drugog. Iako Eva Gothlin, švedska filozofkinja, ukazuje na androcentrizam filozofskih utjecaja, Beauvoirino tumačenje Hegelove filozofije je drugačije u odnosu na njene suvremenike kao što su Jean – Paul Sartre ili Alexandre Kojève. Za početak, ona u dijalektiku gospodara i roba uključuje žene (u *Drugom spolu* preispituje odnos žena i muškaraca, a kroz roman *Gošća* odnos dvije žene - Françoise i Xavière.)

---

¹ Simone de Beauvoir, *Mémoires d'une jeune fille rangée*, Paris, Gallimard, 1995, p.19-20.

Hegel pokazuje kako svijest od početnog neprijateljstva prema drugim svijestima otvara put ka prepoznavanju drugog u njegovoj drugosti do čega dolazi onda kada se odbaci svaki pokušaj prevlasti nad drugim. I Beauvoir u svom prvom romanu *Gošća (L'Invitée)* oslikava odnos među svijestima kao nužno neprijateljski, ali početak rata obilježava i početak njenog moralnog perioda kada pod pritiskom Historije shvaća utjecaj međuovisnosti među svijestima.

Prihvatajući tezu da dvosmislenost oblikuje ljudski život, kao i da je pojedinac nužno upućen na druge i s njima dijeli svijet, Beauvoir nastoji odgovoriti u kojoj je mjeri moguće prepoznavanje Drugog. Može li se uspostaviti recipročan odnos s drugim, a da ne bude shvaćen samo kao predmet ili kao isključivo druga, neprijateljska svijest ?

U prvom dijelu *Drugog spola*, Beauvoir nastoji pokazati na koji način je došlo do dvojstva utemeljenog podjelom na muški i ženski spol. Drugi postoji otkako postoji i svijest o svijesti. Razlikovanje između bića i Drugog se može naći u svim društvima, ali Beauvoir primjećuje da na početku : "cette division n'a pas d'abord été placée sous le signe de la division des sexes"², jer se čak ni u društvenom smislu *jedan* nije uspostavljao kao nužno podređen *drugom*. Beauvoir nastoji odrediti šta je žena, a Hegelovo djelo nudi okvir za analizu takvog pitanja kada se odbace konceptualistički i nominalistički odgovori na ta pitanja.

"Elle se détermine et se différencie par rapport à l'homme et non celui-ci par rapport à elle; elle est l'inessentiel en face de l'essentiel. Il est le Sujet, il est l'Absolu: elle est l'autre."³

Muškarac je subjekt, dok je žena objekt. Međutim, Beauvoir se ne zaustavlja samo na konstatiranju očite činjenice. U trenutku kada izlazi prvi tom *Drugog spola* 1949. godine, prvenstvo Zapadne civilizacije je osporeno. Zapadna se civilizacija više ne uspostavlja kao Apsolutni subjekt spram drugih, naizgled manje značajnih kultura, već nastoji s njima ostvariti recipročan odnos u onoj mjeri u kojoj je to moguće nakon kolonijalizma, ali sa naglaskom na to da su sve jednako vrijedne. S druge strane, i na domaćem terenu kao i na brojnim primjerima koje Beauvoir navodi iz antropologije, književnosti i umjetnosti, žena se svuda i oduvijek uspostavljala kao neesencijalni, kao Drugi.

"Aucun sujet ne se pose d'emblée et spontanément comme l'inessentiel; ce n'est pas l'Autre qui se définissant comme Autre définit l'Un : il est posé comme Autre par l'Un se posant comme Un."⁴

---

² Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, 1*, Paris, Gallimard, 1975, p. 17.

³ *Ibid.*, p. 16.

⁴ *Ibid.*, p. 18.

Prvi problem koji se javlja je otkriće ili svjesnost o tome da i svijest drugih postoji. To ukazuje na činjenicu da i pojedinac postoji za druge kao Drugi. Prema Hegelu, kada se dvije svijesti koje smjeraju na to da budu gospodar susretnu, svaka od njih nastoji da zadrži svoj status pokušavajući od druge napraviti roba što dovodi do borbe.

Svijest je nužno upućena na druge predmete. Otkrivajući ih u svijetu oko sebe, ona ih shvata kao istinite. Svijest postaje samosvijest onda kada potvrđuje sebe ukidajući drugo tako što ga pretvara u vlastiti produžetak ili uništava. Tada ona postaje Ja, sve ono što je drugačije od nje joj se suprotstavlja.

"samosvijest je time samoj sebi izvjesna samo ukidanjem tog *drugoga*, što joj se prikazuje kao samostalni život; to je *žudnja*. Izvjesna u ništavnost tog drugoga, postavlja je ona za sebe kao svoju istinu, uništava samostalni predmet i zadobiva time za sebe kao *istinite* izvjesnosti, kao takve koja je samoj sebi postala na *predmetni način*."⁵

Beauvoir, kao i Hegel, polazi od toga da na početku postoji nepremostiv jaz između bića i drugog, te da bi se jedno moglo uspostaviti kao subjekt nužno je od drugog napraviti objekt. Na tragu onog što Hegel kaže o samosvijesti, Beauvoir piše:

"Le sujet ne se pose qu'en s'opposant : il prétend s'affirmer comme l'essentiel et constituer l'autre en inessentiel, en objet."⁶

Iako je i Sartre izvršio veliki utjecaj na njeno djelo, vidi se da se Beauvoir ne slaže u potpunosti ni sa njegovim prvobitnim stavom da "egzistencija drugog je moj izvoran pad;"⁷ Pojedinac treba drugog koji će potvrditi njegovu subjektivnost jer je sam ne može potvrditi. Shvaćen kao samosvijest, prisiljen je priznati postojanje drugih te postati svjestan nesigurnosti svog položaja gospodara.

Pojedinac se neprestano nalazi u situaciji u kojoj bilo koji drugi može od njega stvoriti predmet, kao što i on može drugog svesti na predmet. Svaka strategija kako bi zadržao apsolutnu prevlast je dobrodošla jer iz perspektive nekog ko se shvata kao apsolutna samosvijest, ne može biti drugih. Kako bi obje strane zadržale svoju prevlast, prisiljene su boriti se do smrti jer samim tim pokazuju da su u stanju riskirati sve pa čak i život. Samo jedan može izaći kao pobjednik ili gospodar, dok će drugi biti sveden na predmet ili status roba:

"jedan je lik samostalna svijest kojoj je bit onaj bitak za sebe, drugi je lik nesamostalna svijest, kojoj je život ili bitak za nešto drugo; ona je *gospodar*, ova rob."⁸

---

⁵ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, Zagreb, Ljevak, 2000, str. 119.

⁶ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 18.

⁷ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, Beograd, Nolit, 1983., str. 273.

⁸ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha, op.cit.*, str. 125.

Da bi došlo do priznavanja jednog, nužno je da drugi pristane biti predmet. Jedna strana će odbiti riskirati život i radije se potčiniti drugoj. Tako se stvara veza između gospodara i roba. Gospodar je onaj koji je slobodan i prepoznat kao samosvijest od drugih, ali to priznanje nikada ne može biti rezultat smrti drugog. Kojève objašnjava zašto smrt ne vodi uspostavljanju bilo koga kao subjekta:

"Čovjek, dakle, ne izvlači iz Borbe nikakav probitak ako ubije protivnika. On ga mora "dijalektički" ukinuti, tj., mora mu ostaviti život i svijest, a smije da uništi jedino njegovu samostalnost. Smije ga ukinuti samo ukoliko mu se suprotstavlja i ukoliko djeluje protiv njega."⁹

Ukoliko bi borba završila stvarnom smrću, s njom bi nestala i mogućnost priznavanja prevlasti potencijalnog gospodara. Njegovu žudnju može potvrditi samo drugi, jer po Hegelu : "Samosvijest postiže svoje zadovoljenje samo u nekoj drugoj samosvijesti."¹⁰

Sam sebi nikada ne može odati priznanje iako je borba završila smrću protivnika. Smrt onemogućava svaku mogućnost priznavanja. Cilj borbe nije smrt, već potpuna pokornost gospodaru. Pokušavajući izbjeći smrt, rob se dobrovoljno podređuje gospodaru. Čak i ako je uspio, gospodar ne dobiva potpuno priznavanje ako ga iznuđuje od roba jer ono mora biti slobodno dano.

Ako se odnos uspostavlja na ovakvim temeljima, priznanje će uvijek biti jednostrano jer samim tim što je rob neesencijalan, bilo kakvo priznanje s njegove strane je ništavno. Tako gospodar postaje rob robu jer po Hegelu : "*Istina* je samostalne svijesti prema tome *ropska svijest*."¹¹ Rob je posrednik između svijeta i gospodara. Tek onda kada se sam okarakterizira kao predmet ili neesencijalan, njegovo ropstvo počinje. Rob je onaj koji posjeduje mogućnost oslobađanja kroz rad, ali prije toga mora pobijediti svoj strah od gospodara.

"U gospodaru joj je bitak za sebe *nešto drugo* ili samo *za nju*; u strahu je bitak za sebe na njoj samoj; u oblikovanju postaje bitak za sebe kao *njezin vlastiti* za nju, i ona dolazi do svijesti da ona sama jest po sebi i za sebe."¹²

Tijekom borbe za prevlast, rob se više boji smrti nego gubitka slobode te se zato podčinjava gospodaru. Radeći za gospodara, rob kroz rad pronalazi put do oslobođenja i prestaje biti otuđen sam sebi, dok s druge strane gospodar postaje onaj koji je ovisan o proizvodima ropskog rada.

Odnos između dvije svijesti, roba i gospodara je u stanju vječne promjene. Kako bi se izbjegao konflikt s drugim, prema Beauvoir treba poći od toga druga svijest ne predstavlja

---

⁹ Alexandre Kojève, *Kako čitati Hegela*, Sarajevo, Veselin Masleša, Svjetlost, 1990, str. 19.

¹⁰ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha, op.cit.*, str. 120.

¹¹ *Ibid.*, str. 127.

¹² *Ibid.*, str. 129.

isključivo prijetnju. Priznavanje i prihvaćanje međuovisnosti koja postoji među svijestima su nužni uvjeti kako bi odnos među svijestima mogao biti recipročan.

3. ŽENA KAO DRUGI

Pored uzajamnog prepoznavanja, bitan je i postupak u kome se biće prepoznaje u drugom kao i drugi u njemu. Beauvoir ne opisuje samo iskustvo bivanja drugim u *Drugom spolu*, već i kako se veza između bića i drugog razvija tijekom vremena. Žene su kroz historiju bile promatrane kao Apsolutni Drugi, ali i za muškarca savršeni Drugi : "le semblable qui lui est trop identique [...] par un privilège unique elle est une conscience et cependant il semble possible de la posséder dans sa chair."¹³ Žena je, hegelovski rečeno, bila rob, ona koja ne može omogućiti priznavanje drugom, ali ni sama ga steći jer je za razliku od roba većim dijelom bila isključena iz radnog odnosa koji bi joj omogućavao mogućnost oslobođenja. Žena nikada ne može u potpunosti priznati muškarca kao gospodara onako kako on to želi. Zbog toga što je osuđena na to da bude drugi, čija se subjektivnost nikada ne priznaje i ne prepoznaje, žena postaje otuđena i sama sebi. Razlog zašto je odnos žene i muškarca drugačiji može ležati u činjenici da među njima vlada veća međuovisnost nego između gospodara i roba, međuovisnost unutar biološkog, porodičnog, ekonomskog, političkog i drugih konteksta. Ona je drugi koji je previše sličan, ali koga se ne može odbaciti unutar društva jer i društvo ovisi o njoj.

"C'est au sein d'un *mitsein* originel que leur opposition s'est dessinée et elle ne l'a pas brisée. Le couple est une unité fondamentale dont les deux moitiés sont rivées l'une à l'autre : aucun clivage de la société par sexes n'est possible. C'est là ce qui caractérise fondamentalement la femme : elle est l'Autre au coeur d'une totalité dont les deux termes sont nécessaires l'un à l'autre."¹⁴

Ključan pojam koji se ovdje pojavljuje je pojam *Mitsein* ili *sa-biće*. Sartre u poglavlju "Konkretni odnosi s drugim" ne uzima u obzir recipročnu vrstu odnosa jer pretpostavlja da je nemoguća, ali navodi nekoliko kategorija odnosa. Prva kategorija odnosi se na : ljubav, jezik i mazohizam, a druga na : ravnodušnost, želju, mržnju i sadizam. Treću kategoriju odnosa kvalificira kao *Mitsein* ili *sa-biće*. Svijesti su nužno odvojene i među njima nikada ne može postojati uzajamno prepoznavanje, već isključivo konflikt. Sa-bitak ne rješava konkretno pitanje Drugog jer za Sartrea :

"Što se tiče mi-subjekta, ono je jedno psihološko iskustvo koje pretpostavlja, na jedan ili drugi način, da nam je egzistencija drugog već bila otkrivena kao takva. Stoga je uzaludno da ljudska stvarnost traži izlaz

---

¹³ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 189.

¹⁴ *Ibid.*, p. 21.

iz ove dileme : transcendirati drugog ili dopustiti da budeš transcendiran od strane drugog. Suština odnosa između svijesti nije *Mitsein* već konflikt." ¹⁵

Za Sartrea *Mitsein* kao vrsta odnosa ne može biti temeljna vrsta odnosa bića i drugog, dok je za ženu, prema Beauvoir, to temeljni odnos u kome postoji u društvu.

"Sa-biće" ima jedno potpuno drugačije značenje : *sa* ne označava uzajaman odnos priznanja i borbe, koji bi rezultirao iz pojavljivanja usred svijeta jedne ljudske stvarnosti drugačije od moje. Ono prije izražava jednu vrstu ontološke solidarnosti za iskorištavanje ovoga svijeta." ¹⁶

Ako je žena od samog početka uspostavljena kao Apsolutni Drugi, postavlja se pitanje može li ona uopće ući u borbu u kojoj će riskirati vlastiti život da bude prepoznata ili ona čak nema ni tu mogućnost jer je i sama sebi stranac. Prisiljena se poistovjećivati sa onom ulogom koja se u određenoj situaciji očekuje od nje što bi za ženu moglo značiti da živi neautentičan život ili da je u stanju samoobmane. Ali to nikada ne može biti njena krivica ukoliko se ona čitav život prilagođavala društvenim normama koje je zadržavaju u stanju samoobmane.

U borbi su obje strane ravnopravne jer obje slobodno riskiraju svoj život i obje se boje smrti. Ali ako se uzme u obzir položaj žene, ona nije svojevrijedno ušla u takvu borbu jer već je i prije riskiranja života osuđena na položaj onog koji je podređen samim ustrojem društva. Ni Hegel ni Kojève nigdje ne objašnjavaju zbog čega je žena isključena, jer se to samo po sebi podrazumijeva. Ali i Eva Gothlin primjećuje da se radi o jedinstvenoj vrsti podređenosti drugom. Svakako se podrazumijeva da žene nikada u institucionalnom smislu i nisu bile u pravom smislu ni rob ni gospodar.

"Assimiler la femme à l'esclave est une erreur; [...] elles acceptaient la souveraineté de l'homme et celui-ci ne se sentait pas menacé d'une révolte qui pût le transformer à son tour en objet. La femme apparaissait ainsi comme l'inessentiel qui ne retourne jamais à l'essentiel, comme l'Autre absolu, sans réciprocité."¹⁷

U odnosu muškarca i žene, gdje su jedni shvaćeni kao Apsolutni subjekti, a drugi kao Apsolutni Drugi ne postoji ravnopravnost, kao pretpostavka ne samo za uzajamno prepoznavanje kao u slučaju gospodara i roba, već i uopće za mogućnost borbe. To ženu, kao Apsolutnog Drugog, u svojoj drugosti razlikuje od roba, kao bilo kojeg drugog muškarca.

"La femme est l'Autre dans lequel le sujet se dépasse sans être limité, qui s'oppose à lui sans le nier; elle est l'Autre qui se laisse annexer sans cesser d'être l'Autre. Et par là elle est si nécessaire à la joie de l'homme et à son triomphe qu'on peut dire que si elle n'existait pas, les hommes l'auraient inventée." ¹⁸

Samim tim što žena nije prepoznata kao ravnopravna, ona ne može ni ući u borbu na smrt. *Drugi spol* ne daje odgovor jesu li žene i dalje Apsolutni Drugi te jesu li sada dovoljno ravnopravne da mogu ući u borbu za prevlast. Za razliku od drugih grupa Drugih, žene nikada

¹⁵ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (II)*, Beograd, Nolit, 1983, str. 426.

¹⁶ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op. cit., str. 257.

¹⁷ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I*, op.cit., p. 189 - 190.

¹⁸ *Ibid.*, p. 260.

nisu bile ujedinjene, kao što je to bio proletarijat : "elles n'ont pas de passé, d'histoire, de religion, qui leur soit propre;"¹⁹ Žene nikada društvu nisu mogle nametnuti vrijednosti koje bi se u potpunosti smatrale ženskim jer brane poredak koji su stvorile muške vrijednosti. Jedno od mogućih objašnjenja bi mogao biti i nedostatak istinske solidarnosti. Beauvoir u drugom dijelu *Drugog spola* krivi nedostatak istinske solidarnosti među ženama, međutim i Eva Gothlin ukazuje na to da Beauvoir nikada ne nudi rješenje kako prevazići mehaničku solidarnost kako bi se dospjelo do organske solidarnosti.²⁰ Mehanička solidarnost povezuje žene samo na biološkom nivou, gdje se njihov "rad" (rađanje djece) promatra samo u okviru onoga što mogu pružiti kolektivitetu kao pripadnice svoje vrste, a ne kao konkretni pojedinci čiji rad ne bi bio ograničen samo na biološku funkciju. Postoji raskol između onog što je žena kao pojedinac i onog što joj je svojstveno jer je pripadnica svoje vrste.

Muškarac stvara vrijednosti, stvara povijest. Odupire se prirodi i pokorava je. Žene su osuđene na život u kući u kome nastoje pronaći smisao kroz brak, djecu i ispunjavanje društvenih potreba. One ne stvaraju ništa iznova jer, prema uvriježenom mišljenju i rađanje i briga za djecu su prirodno svojstveni ženama te kao takvi samo ponavljaju život, ne stvaraju ga iznova. Rad žene je sveden na onaj rad koji ne doprinosi društvu u smislu u kome rad jednog muškarca doprinosi te prema Kojèveu takva vrsta rada ne može osloboditi ženu :

"S druge strane, ovaj rad oslobađa Roba tjeskobe što ga je vezala uz danu Prirodu i uz njegovu vlastitu urođenu (izvornu - prev.) životinjsku prirodu. Radom koji sa tjeskobom obavlja u službi Gospodara Rob se oslobađa tjeskobe koja ga je potčinjavala Gospodaru.]"²¹

Ženska ukorijenjenost u prirodi je nešto čemu se muškarac istovremeno divi i što ga plaši. Tek nakon prevazilaženja takve sudbine, žene će moći krenuti putem razvoja vlastite samosvijesti.

Kada se govori o filozofskim utjecajima na Beauvoir u prvi plan se stavlja Hegel, ali ni Sartreov doprinos svakako nije zanemariv. Međutim, češće se uzima zdravo za gotovo kao nešto što je prirodno proizašlo iz njihovog zajedničkog života i saradnje. Kako bi objasnila pojam žene kao Drugog, Hegelovo shvaćanje odnosa među svijestima se pokazuje nedovoljno za Beauvoir. Iako se ne čini očitim na prvi pogled, Beauvoir u *Drugom spolu* primjenjuje i Sartreovo shvaćanje odnosa između gospodara i roba. Za njega se borba među svijestima svodi na borbu pogledima, ali je i njegovo shvaćanje ropstva prikladnije za opis ženskog položaja. To iskustvo Sartre opisuje u poglavlju *Pogled u Biću i ništavilu*.

---

¹⁹ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 20.

²⁰ Eva Gothlin, *Sexe et existence: La philosophie de Simone de Beauvoir*, Paris, Éditions Michalon, 2001, p.278.

²¹ Alexandre Kojève, *Kako čitati Hegela, op.cit.*, str. 28.

Gledati i biti gledan se odnosi na dvije različite vrste iskustva. Sartreovo shvaćanje odnosa gospodara i roba se ogleda upravo kroz borbu za položaj onoga koji gleda i koji je u stanju svesti drugog na predmet. Kao i kod Hegela, nemoguće je da u borbi pogleda obje strane zadrže slobodu i da se međusobno priznaju. Nijedna strana ne želi biti svedena isključivo na opažanje onoga koji gleda jer po Sartreu time "fiksira moje mogućnosti".²² Zbog toga se neprestano odvija ne samo borba pogledima, već i nastojanje da se prekorače granice koje je onaj koji gleda odredio.

"Ukoliko sam predmet vrijednosti koje dolaze da me odrede tako da ne mogu da utičem na to određenje, niti čak mogu da ga spoznam, utoliko sam u ropstvu."²³

Zbog toga je prema gore navedenom Sartreovom citatu puno prikladnije za ženu reći da je u ropstvu od puke konstatacije da je samo podređena. Beauvoir kroz *Drugi spol* pokazuje kakve su sve, ne samo društvene vrijednosti, već i naučna stajališta donosila o ženama i da se i od žena očekivalo da ih uzmu zdravo za gotovo. Žene postaju objekti činom gledanja, a na onome na koga je pogled uperen je da se oslobodi takve forme otuđenja koju Sartre naziva "degradirana svijest".²⁴ Kao i u slučaju roba koji se može osloboditi, onaj koji je gledan prema Sartreu također nikada ne može biti potpuno otuđen od samog sebe.

Samosvijest ne proizlazi samo iz svjesnosti o postojanju predmeta već iz osjećaja kao što je stid. Na više mjesta u *Drugom spolu*, Beauvoir kao i Sartre povezuje stid sa onom koja je gledana, ali i činjenicu da je takav pogled dobrodošao, da žene ipak trebaju očekivati da im se pripíše vrijednost:

"...alors sous les regards pleins de blâme, sous la main posée sur son épaule, dans la honte, elle se réaliserait totalement et sans recours comme objet."²⁵

"Elle a besoin qu'un regard venu d'en haut révèle et consacre sa valeur;"²⁶

Beauvoir ukazuje na to koliko žene učestvuju u vlastitom opredmećivanju, čak i do te mjere da uživaju u tom položaju. One, koje posjeduju određene društvene privilegije, se svakako neće odreći istih zbog žena koje su za njih Druge s obzirom na njihov klasni ili rasni status. Žena ne dijeli zajedničke interese vlastitog spola. Ipak bi bilo preoštro osuditi žene zbog toga. Samim tim što su njihove mogućnosti fiksirane, žene koriste određene privilegije i slobode onoliko koliko im njihova pojedinačna situacija dopušta. Situacija jeste jedinstvena za svaku ženu, ali je određena onim što je svaka pojedinačna žena usvojila socijalizacijom.

---

²² Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op.cit., str. 280.

²³ *Ibid.*, str. 277- 278.

²⁴ *Ibid.*, str. 283

²⁵ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I*, op.cit., p. 411.

²⁶ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, II*, Paris, Gallimard, 1975, p. 454.

Žensko tijelo je stoljećima bilo objektivizirano jer je izloženo muškom pogledu. Paradoksalno je i to što se kroz umjetnost žensko tijelo toliko slavi, dok su u stvarnosti žene često sputane svojom prirodom. Beauvoir navodi brojne primjere iz književnosti u kojima se ženska ljepota veliča. Međutim, u sljedećem citatu pokazuje na koji način se posredstvom književnosti stvara mit o ženi :

"L'idéal que l'homme pose en face de soi comme l'Autre essentiel, il le féminise parce que la femme est la figure sensible de l'altérité; c'est pourquoi presque toutes les allégories, dans le langage comme dans l'iconographie, sont des femmes. Âme et Idée, la femme est aussi entre l'une et l'autre la médiatrice : elle est la Grâce qui conduit le chrétien vers Dieu, elle est Béatrice guidant Dante dans l'au-delà, Laure appelant Pétrarque vers les hautes cimes de la poésie."²⁷

Druga strana medalje odnosi se na činjenicu da sve one opažene karakteristike koje od žene stvaraju muzu istovremeno osuđuju je na stub srama, čak i one biološke na koje nikako nije mogla utjecati.

Iako Sartre ne piše o ženskom položaju, ženi se nameće da se u okviru već postojećeg *Mitseina* izbori da bude prepoznata kao subjekt. Za Beauvoir stvaranje autentičnog odnosa između muškarca i žene ogleda se u tome što bi svako u sebi prepoznao i sebe, ali i drugog. Obje bi se strane shvaćale i kao subjekt i kao objekt, tj. da su obje za onu drugu druge i kao takve bi bile prepoznate.

"L'amour authentique devrait être fondé sur la reconnaissance réciproque de deux libertés ; chacun des amants s'éprouverait alors comme soi-même et comme l'autre : aucun n'abdiquerait sa transcendance, aucun ne se mutilerait ; tous deux dévoileraient ensemble dans le monde des valeurs et des fins."²⁸

Ljubav, kao i prijateljstvo podrazumijeva da se drugi ne svodi na produžetak sebe. Drugi se mora voljeti u njegovoj drugosti da bi tek onda bio potpuno priznat. Uzajamno priznavanje nije dano jednom za sva vremena, već se neprestano vodi bitka za njegovo održanje. Jednom postignut uspjeh nije garant da će tako uvijek ostati. S druge strane, za Sartrea je priznavanje onako kako ga Beauvoir i Hegel shvaćaju nemoguće. Pojedinaac ne može sebe prepoznati u drugom, kao ni drugi u njemu. U tome leži i njegova kritika Hegela :

"Ali to nije sve ; prema Hegelu, drugi je predmet i ja se shvatam kao predmet u drugom. Ali svaka od ovih tvrdnji poništava drugu : da bih mogao da se pojavim sebi kao predmet u drugom, bilo bi potrebno da shvatim drugog kao subjekta, to jest da ga shvatim u njegovoj unutrašnjosti."²⁹

Samo po sebi je jasno da u modernom društvu mitologizirajuće shvaćanje žene nije više održivo. Beauvoir se tome nada, ali u svakom slučaju žene moraju pronaći svoje mjesto u svijetu koji je u potpunosti slika i prilika muškog:

---

²⁷ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 250.

²⁸ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, II, op.cit.*, p. 413.

²⁹ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I), op.cit.*, str. 254-255.

"Peut-être le mythe de la femme s'éteindra-t-il un jour : plus les femmes s'affirment comme des êtres humains, plus la merveilleuse qualité de l'Autre meurt en elles. [...] Les femmes ne se posant pas comme Sujet n'ont pas créé de mythe viril dans lequel se refléteraient leurs projets; elles n'ont ni religion ni poésie qui leur appartiennent en propre: c'est encore à travers les rêves des hommes qu'elles rêvent."³⁰

Odnos gospodara i roba, kao i Sartreovo viđenje borbe pogledima može se tumačiti i na individualnom i na kolektivnom planu, za pretpostaviti je da su gospodar i rob položaji u kojima se naizmjenično svaka osoba može nalaziti, kao i da se osoba može riješiti utjecaja tuđeg pogleda. Oni nisu kategorije koje su određene jednom za sva vremena, ali kada ih se primijeni na ženski položaj vidi se da ih nije bilo moguće lako odbaciti. Žene kao robovi nisu imale mogućnosti osloboditi se vlastitim radom, dok su istovremeno morale gledati na sebe kroz prizmu onoga kako ih je društvo tretiralo.

Iako je od objavljivanja *Drugog spola* prošlo više od sedamdeset godina, mit o ženi kao Drugom nije u potpunosti iskorijenjen. U nekim dijelovima svijeta žena se i dalje tretira kao Drugi, čije biološke odrednice služe za opravdavanje njenog podređenog položaja. Međutim, u Zapadnoj civilizaciji se ide u drugu krajnost, jer se nastoji dokinuti postojanje bilo kakvih razlika među spolovima. Takvu vrstu krajnosti ni sama Beauvoir nije mogla ni pretpostaviti kada je pisala o ostvarivanju recipročnog odnosa i ženskom oslobođenju.

4. DRUGI KAO STRANAC

Iako manje poznat od *Drugog spola* (1949) i romana *Mandarini* (1954), za koga je Simone de Beauvoir dobila Goncourtovu nagradu, njen prvi roman *Gošća (L'Invitée)* i danas izaziva oprečne reakcije kod čitatelja zbog svog kraja. U kritičkoj literaturi koja se bavi ovim romanom istovremeno se može naići na mišljenja kako je ovo roman kome je od svih romana Simone de Beauvoir posvećena najmanja pažnja ili da se o njemu već toliko pisalo da sada prestaje biti vrijedan pažnje.

Neuspjeh veze između Olge Kosakiewicz, Simone de Beauvoir i Jean-Paul Sartrea postaje nadahnuće za ovaj roman. Radnja romana se odvija u predratnom Parizu, a okosnicu romana čini veza između Françoise, Xavière i Pierrea. Za razliku od ostalih romana, u većem dijelu romana nema referenci koje se odnose na historijsku situaciju u Europi i svijetu, osim na kraju kada Pierre i Gerbert bivaju mobilizirani. Radnja se većinom odvija u pozorištu, kafićima ili hotelima u kojima žive likovi.

---

³⁰ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 192.

Pierre i Françoise, režiser i dramaturginja koji, kako Eva Lukavská kaže, žive autentičnu ljubav³¹, koja se prije svega temelji na ravnopravnosti i na činjenici da će jedno drugom uvijek govoriti istinu. Na početku romana, Françoise upoznaje Xavière, koju zatim poziva na zajednički život u troje što Xavière prihvaća u želji da izbjegne dosadni provincijski život. Zaplet romana počinje dolaskom naslovne gošće, a završit će njenom smrću.

Glavni likovi pored Françoise, Pierrea i Xavière su još Élisabeth i Gerbert. Svaki od ovih likova u jednom trenutku čini dio nekog od trija u romanu. Ako zanemarimo Élisabeth i njenu situaciju, tj. vezu sa oženjenim muškarcem, Xavière je ta koja služi kao motiv za nastanak prvog trija koga čine ona, Françoise i Pierre te biva uvučena u drugi koji čine ona, Françoise i Gerbert. Njihov zajednički život u troje počinje na nagovor Pierrea. Iako Françoise oklijeva prihvatiti nešto čije posljedice ne može predvidjeti na koncu prihvaća bojeći se da će izgubiti Pierrea. Prihvaćajući Xavière, ona zadržava Pierrea. Zajednički život postepeno postaje nepodnošljiv za sve, a posebno za Françoise iz čije perspektive pratimo radnju. Kulminacija napetosti desit će se kada Xavière otkrije Gerbertovu i Françoiseinu izdaju što će za posledicu imati Xavièreino ubistvo.

Ljubavni trokut je čest motiv romana i uvijek se može na neki način predvidjeti kako će završiti. To primjećuje i Francine Dugast-Portes u članku *Triangles amoureux chez Colette et Simone de Beauvoir* kada piše : "Les relations triangulaires suscitent des rapports de force, de conquête, de prédation, de possession, de rejet, un monde de lupi et lupae."³² što je tačno i u slučaju ovog romana. Ali sama Simone de Beauvoir se pišući autobiografsko djelo *La Force de l'âge* osvrnula na to zašto su se i u stvarnom životu ona i Jean-Paul Sartre odlučili na takvu vrstu partnerstva sa Olgom Kosakiewicz. Nije se radilo o neznanju svega onoga što je Francine Dugast-Portes nabrojala, već o stavu da ljudski odnosi ne mogu biti dani jednom zauvijek isključivo u jednom obliku : "Nous pensions que les rapports humains sont perpétuellement à inventer, qu'a priori aucune forme n'est privilégiée, aucune impossible, ..."³³

Pogrešno bi se bilo zadržati na činjenici da se radi o romanu čija je glavna tema ljubavni trokut i interpretirati ga isključivo iz te perspektive. Potka romana se zasniva na filozofskom konceptu i prikazuje borbu svijesti među Françoise i Xavière pri čemu se Françoise postepeno nameće prisustvo drugog koji od stranca postaje biće koje zahtijeva ne

---

³¹ Eva Lukavská, "L'Invitée de Simone de Beauvoir", *Études romanes de Brno*, vol. 9, 1977, pp. [51]-64.

³² Francine Dugast-Portes, "Les triangles amoureux chez Colette et Simone de Beauvoir", *Cahier Beauvoir*, Paris, Éditions de l'Herne, 2013, p. 149.

³³ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, Paris, Gallimard, 1972, p. 279.

samo priznavanje, već postaje nužan za samorazumijevanje same Françoise. Ideja vodilja Simone de Beauvoir bila je kontekstualizirati rečenicu preuzetu iz Hegelove *Fenomenologije duha* "Chaque conscience poursuit la mort de l'autre" (" Svaki dakle teži uništiti drugoga." ³⁴).

U romanu *Gošća*, kroz likove Françoise i Xavière Simone de Beauvoir pokazuje tri načina na koji se pojedinac može odnositi spram Drugog i njegove svijesti. Pojedinac se može uspostaviti kao objekt u očima Drugog, može od Drugog napraviti vlastiti objekt ili može ostvariti recipročan odnos s Drugim, gdje su obje svijesti istovremeno i subjekt i objekt, priznajući u potpunosti slobodu onog drugog.

4.1. Pojedinac i Drugi

Françoise je lik iz čije perspektive pratimo radnju romana *Gošća*. Zajedno s Pierreom, ona čini idealan par i na privatnom i na poslovnom planu. Za druge likove njen se život čini posve skladan, čak i nedostižan, ali postepeno saznajemo da nema prijatelja čak ni među kolegama u pozorištu. Ona se spram drugih postavlja kao svijest kojoj čitav svijet pripada, ne samo svijet predmeta već i ljudi :

"Elle avait ce pouvoir : sa présence arrachait les choses à leur inconscience, elle leur donnait leur couleur, leur odeur. (...) Elle était seule à dégager le sens de ces lieux abandonnés, de ces objets en sommeil ; elle était là et ils lui appartenaient. Le monde lui appartenait. " ³⁵

Pored toga, drugi ljudi za Françoise postoje samo u vidu predmeta koji pripadaju njenom svijetu što i otvoreno kaže u razgovoru sa Gerbertom : "Leurs pensées, ça me fait juste comme leurs paroles et leurs visages : des objets qui sont dans mon monde à moi." ³⁶

S druge strane, iako je ona ta kojoj pripada čitav svijet svi kontakti koje ostvaruje s drugima se događaju preko Pierrea, jer je on onaj koji potvrđuje njenu stvarnost što i sama Françoise u jednoj trenutku kaže :

"Tant qu'elle ne l'avait pas raconté à Pierre, aucun événement n'était tout à fait vrai : il flottait, immobile, incertain, dans des espèces de limbes. [...] Tous les moments de sa vie qu'elle lui confiait, Pierre les lui rendait clairs, polis, achevés, et ils devenaient des moments de leur vie." ³⁷

Prisvajanje drugih i moć nad drugima bi moglo biti jedno od objašnjenja zašto se Françoise zanima za Xavière. Françoise nastoji vladati ne samo nad onim što drugi jesu u tom trenutku, već i nad njihovom budućnošću prije svega nametanjem različitih zanimanja i

---

³⁴ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, *op.cit.*, str. 124.

³⁵ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, Paris, Gallimard, 1994, p. 12.

³⁶ *Ibid.*, p. 18.

³⁷ *Ibid.*, p. 30.

aktivnosti Xavière. Prilikom prvog susreta sa Xavière, Françoise izražava svoju želju za posjedovanjem drugih jer samim tim potvrđuje njihovo postojanje :

"mais ce qui l'enchantait surtout c'était d'avoir annexé à sa vie cette petite existence triste ; [...] rien ne donnait jamais à Françoise des joies si fortes que cette espèce de possession; [...] ; mais Françoise seule était sensible aux contours de cette main : les gestes de Xavière, sa figure, sa vie même avaient besoin de Françoise pour exister."³⁸

Njene motive poziva na zajednički život nikada do kraja nećemo moći otkriti. Na početku, Xavière za Françoise predstavlja dijete koje će ona moći oblikovati i usmjeravati. Istovremeno se prema njoj postavlja i kao prividni muškarac, samim tim što je u neku ruku samostalna i što joj može omogućiti život u Parizu. Iz onoga što kasnije možemo vidjeti čak ni Pierreovi razlozi pristanka nisu objašnjeni. Nije jasno radi li se o pukoj velikodušnosti, nametanju određenog načina života nekome po svaku cijenu ili pigmalionskom karakteru Françoise i Pierrea. Sama Beauvoir u *La Force de l'âge* ukazuje da se radi o " l'attachement maniaque de deux adultes à une enfant de dix-neuf ans ".³⁹ Iz Françoiseine perspektive ne možemo znati koliko teško i uopće takav položaj smeta samoj Xavière. Radi li se o tome da je Xavière samim tim što je žena, žena koja u ovom slučaju ni na koji način ne doprinosi društvu, predodređena da naslijedi položaj Roba/Drugosti u društvenom kontekstu, a ne samo unutar trija. Xavièreina mladost je naizgled čini pogodnom za potvrđivanje Françoiseine moći nad drugima, ali na neki način predstavlja i prepreku jer se čini da zapravo uopće ni kao žene nemaju dodirnih tačaka te da je njihov susret puka slučajnost. Objašnjenje za nedostatak mogućih informacija nudi i sama Beauvoir u *La Force de l'âge* : "j'y découpe, de chapitre en chapitre, certains moments : mais je présente chacun dans son intégralité, sans jamais résumer une conversation ou un événement."⁴⁰ Moguće je da se čitatelju prikazuju samo one scene kojima Françoise želi da svjedočimo i koje bi u konačnici opravdale njen čin.

Xavière će za Françoise predstavljati prepreku i prilikom uspostavljanja odnosa sa drugim ljudima. Iako Françoise nikada neće otvoreno odgovoriti na Xavièreine provokacije, u više navrata će imati fizičku reakciju što će dovesti do toga da će i sama postati svjesna svog lika:

"Je ne suis personne, pensa Françoise ; [...] Une conscience nue en face du monde, c'est ainsi qu'elle se pensait. Elle toucha son visage : ce n'était pour elle qu'un masque blanc. Seulement voilà : tous ces gens le voyaient, et bon gré mal gré elle était aussi dans le monde, une parcelle de ce monde ; [...] Et Pierre ? Quand il la regardait, que voyait-il ? Elle tourna les yeux vers Pierre, mais Pierre ne la regardait pas."⁴¹

---

³⁸ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., 23.

³⁹ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, op.cit., p. 392 .

⁴⁰ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 393.

⁴¹ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 184.

Françoise postaje svjesnija svoje tjelesnosti posebno u trenutku kada biva prisiljena boraviti u bolnici gdje je sama njena pojava svedena na fizičko postojanje, jer tada postaje neko ko ne samo da gubi povlašteno mjesto subjekta koji upravlja drugima, već i kontrolu nad samom sobom. Boravak u bolnici, pri čemu joj je onemogućeno govoriti, pojačava njen dojam da postaje stvar koju drugi vide i o kojoj govore, ali sama nije u stanju potvrditi svoje postojanje.

Xavière će prisiliti Françoise da se suoči sa svojom tjelesnošću, ne samo u trenutku kada bude boravila u bolnici već i samim tim što imaju različit odnos prema vlastitom tijelu. Françoise ne samo da ne nalazi zadovoljstvo u svojoj tjelesnosti već tvrdi : "D'ordinaire elle ne pensait pas qu'elle en [figure] avait une." ⁴² Iako niko od likova posebno ne ukazuje na Xavièreinu ljepotu, samim tim što je mlada nju obavija kult mladosti te se svaka njena gesta opisuje do u detalje što će se desiti i u baru u kome će se Xavière sama namjerno spržiti cigaretom. Taj čin se čini bezrazložan i iracionalan posebno jer su i drugi prisutni. Čini se kao da je nužno da i ostali vide taj čin, a posebno Françoise. Međutim zašto baš u tom od toliko ostalih situacija u romanu Françoise napokon shvaća da je Xavière svijest kao i ona što kod nje izaziva i fizičku reakciju:

"Françoise eut un haut-le-corps ; ce n'était pas seulement sa chair qui se révoltait ; [...] on ne pouvait pas s'en approcher même en pensée, au moment où elle touchait au but, la pensée se dissolvait ; ce n'était aucun objet saisissable, c'était un incessant jaillissement et une fuite incessante, transparente pour soi seule et à jamais impénétrable. On ne pourrait que tourner en rond tout autour dans une exclusion éternelle."⁴³

Pierre je prvi koji naslućuje razlog zbog kojeg je to Xavière uradila : "C'était le souvenir de la soirée d'hier que vous avez voulu ensevelir en vous ?" ⁴⁴ pritom misleći na noć koju je provela sa Gerbertom, a čiji je podsjetnik-ružu donijela i u bar. I sama priznajući da se radi iskupljenju za stid zbog ruže i zbog svog ponašanja, još je nejasniji razlog zašto. Françoise tek tada uistinu shvaća da njena svijest postoji, jer Xavière zna da je za Françoise do tada samo predstavljala objekt njenog svijeta. Sartre u *Biću i ništavilu* objašnjava da se svjesnost o postojanju vlastitog tijela dešava u slučaju reakcija kao što je stid :

"Iskustvo moga otuđenja događa se u afektivnim strukturama i preko afektivnih struktura [...] pod tim [osoba] podrazumijeva da je živo i konstantno svjesna svog tijela takvog kakvog je ono, ne za nju već za drugog."⁴⁵

---

⁴² Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 25.

⁴³ *Ibid.*, 354-355.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 357.

⁴⁵ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (II)*, *op.cit.*, str. 356.

Françoise je ona koja nije u stanju prihvatiti svoje tijelo onako kako ono postoji za drugog. Njeno vlastito tijelo joj postaje prepreka prilikom uspostavljanja odnosa s nekim kao što je Xavière. Beauvoir u *Drugom spolu* nudi i drugačije objašnjenje za ovakvu vrstu ponašanja što potvrđuje da Xavière vodi autentičan život jer se prepoznaje kao žena:

"...en tant que sujet autonome, elle fouille, bafoue, torture cette chair dépendante, cette chair condamnée à la soumission qu'elle déteste sans vouloir cependant s'en distinguer. Car elle ne choisit pas en toutes ces conjonctures de refuser authentiquement son destin.[...]; elle ne mutilerait pas haineusement sa chair si d'abord elle ne se reconnaissait pas comme chair."⁴⁶

Xavière istovremeno postoji i kao svijest i kao tijelo, dok je Françoise ona koja se ne može pomiriti s tim da za nekoga u bilo kojem trenutku bude stvar. Françoise nije svjesna svog tijela sve dok joj drugi ukažu na njega ili dok se ne razboli. Ipak, ona ne može podnijeti ni činjenicu da Xavière svoju tjelesnost instrumentalizira : "Ça me fait toujours sacrilège, dit Françoise plus doucement, de penser Xavière comme une femme sexuée."⁴⁷

Budući da nije u stanju napraviti od Xavière objekt, ma što uradila u tome procesu borbe s njom Françoise će i sama postati predmet i rob predstave koju o njoj ima Xavière. Kod Xavière se radi o prepoznavanju cjelovitosti vlastitog bića. Ne samo da će Françoise potvrditi Xavièreinu moć, uništiti vlastito Ja kako bi se vidjela u njenim očima, već će joj se u jednom trenutku i prepustiti te postati produžetak njene svijesti:

"Longtemps, Xavière n'avait été qu'un fragment de la vie de Françoise ; elle était soudain devenue l'unique réalité souveraine et Françoise n'avait plus que la pâle consistance d'une image. – Pourquoi elle plutôt que moi ? pensa Françoise avec passion ; il n'y aurait eu qu'un mot à dire, il n'y avait qu'à dire « C'est moi. » Mais ce mot, il aurait fallu y croire, il aurait fallu savoir se choisir ; [...] Xavière n'était qu'une vivante affirmation de soi. [...] Elle s'était mise à voir avec les yeux de Xavière les endroits, les gens, les sourires de Pierre ; elle en était venue à ne plus se connaître qu'à travers les sentiments que Xavière lui portait, et maintenant elle cherchait à se confondre avec elle : mais dans cet effort impossible, elle ne réussissait qu'à s'anéantir."⁴⁸

Kako je postala svjesna da niko u potpunosti ne može biti neovisan o drugima, Françoise ide u drugu krajnost te se u potpunosti predaje Xavière do te mjere da sama sebe dovodi do uništenja. Ono što je na početku za nju bio Pierre kasnije će postati Xavière. Françoise više nije sposobna promatrati svijet svojim očima, već joj je potreban novi posrednik kao što je Xavière. Ona time ne samo da gubi svoje povlašteno mjesto u svijetu, već joj on postaje stran do te mjere da se više ne može snaći u njemu. Čini se da Françoise ne dovodi u pitanje Pierreov autoritet, dok se ne može pomiriti da druga žena nad njom može imati bilo kakvu vlast i to žena koja joj je po svim mjerilima inferiorna.

---

⁴⁶ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I, op.cit.*, p. 409-410.

⁴⁷ Simone de Beauvoir, *L'Invitée, op.cit.*, p. 260.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 364-365.

4.2. Mogućnost ostvarenja *Mitseina*

Françoise, kao i Pierre radi u pozorištu. Jedna od rijetkih stvari koje o njoj saznajemo je činjenica da piše roman, ali čitatelj nikada ne dobiva uvid u njen rad. Čak i u profesionalnom smislu, Françoise daje prvenstvo Pierreovom radu. Njihova se veza temelji na jednakosti, odbija bilo kakva društvena očekivanja u vidu braka ili djece, jer bi se samim tim tražila odricanja od jednog ili oba partnera. Njihov život nije opterećen ni svakodnevnim kućanskim obavezama jer biraju živjeti u hotelu. Čini se kao da Pierre i Françoise nemaju nikakvih obaveza. Iako i Eva Lukavska za Françoise kaže da je Pierre onaj koji se ne može odrediti bez Françoise, u nekoliko navrata u romanu se može primijetiti da Françoise uopće nije onoliko superiorna nad drugim koliko to tvrdi čemu doprinosi i teatralnost samog djela : "de sorte que les descriptions et analyses précisent les situations presque à la manière de didascalies."⁴⁹ I Pierre i Françoise ne nastoje samo posjedovati druge već i upravljati njima kao da se radi o marionetama:

"Il avait façonné lui-même tous les acteurs. Françoise avait adapté la pièce selon ses directives, le décorateur même avait obéi à ses ordres. S'il réussissait, il imposait définitivement sa conception du théâtre et de l'art."⁵⁰

Samim tim što su obećali da će jedno drugom govoriti sve, svjedoči i o povjerenju koje vlada među njima, ali i vjeri da onaj drugi može u potpunosti prenijeti svoj doživljaj svijeta, a da ne izazove ljubomoru. Po svemu nekonvencionalna veza, jer među njima kako Pierre kategorično kaže :

"on ne peut pas parler de fidélité, ou d'infidélité entre nous, [...] Toi et moi, on ne fait qu'un; c'est vrai on ne peut pas nous définir l'un sans l'autre."⁵¹

Njihova veza na početku predstavlja *Mitsein* o kome je Beauvoir već govorila u *Drugom spolu*, jer : " u "mi" subjektu niko nije objekt. *Mi* obuhvata mnoštvo subjektivnosti koje prepoznaju jedna drugu kao subjektivnost."⁵² Ali će se kasnije Françoise ne samo shvatiti kao objekt, već će i na Pierrea početi gledati kao na drugog. Njihov zajednički *Mi* pozorišni projekt će propasti uslijed početka Okupacije, kao i zajednički život sa Xavière.

Pošto je Pierre onaj koji prvi predlaže zajednički život sa Xavière, čini se kao i da ga sama Françoise mora jednako željeti. Pierre je glas za njih oboje na početku, ali kasnije čak i on na neki način izbjegava priznati kada kaže Xavière : "Vous pouvez nous regarder sans

---

⁴⁹ Maurice Blanchot, "Le roman du regard", *Cahier Beauvoir*, *op.cit.*, p. 142.

⁵⁰ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 54.

⁵¹ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 29.

⁵² Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogleđ iz fenomenološke ontologije (II)*, *op.cit.*, str. 411.

crainte comme deux individus distincts." ⁵³ što izaziva nelagodu kod Françoise, ali to pokušava objasniti sebi time što za Xavière oni i jesu dva bića. Svojom ljubomorom Françoise postaje izdajnica zajedničkog projekta kojeg je zagovarala i kroz kojeg se ogleda svaki događaj njena života. Pierre je taj koji na neki način inicira Françoiseinu ljubomoru, a Xavière je ta koja dovodi u pitanje svaki aspekt njenog života.

Pretjerana vjera u pakt na kome se zasnivao čitav njen život, dovodi Françoise u situaciju da sama krši pravila. Postajući svjesna koliko Drugi može biti opasan, ona odbija biti u potpunosti iskrena s Pierreom kako ne bi bila ocijenjena kao nešto što nije. S druge strane, Françoise jeste ljubomorna jer za Sartrea njena je svijest u stanju samoobmane ili *mauvaise foi* ⁵⁴. Budući da prešućuje uvjeravajući se kako će to doprinijeti opstanku veze i sama na kraju shvaća da potpuna transparentnost u odnosima nije nikada ni bila moguća. Pierre je onaj koji prvi imenuje taj osjećaj, ali s obzirom na dotadašnje iskustvo on ne pretpostavlja da Françoise može biti ljubomorna. I sama Françoise se pita može li se neodređeni osjećaj netrpeljivosti prema Xavière nazvati ljubomorom ili je on više od toga te je li uopće opravdan u takvoj vrsti odnosa kakvu je nastojala stvoriti sa Xavière i Pierreom. Françoise se pita hoće li : "au lieu d'une humeur fugitive ça deviendrait une réalité inquiétante et tenace ;"⁵⁵. U njenom svijetu imenovati nešto znači dati mu moć nad nama, učiniti ga stvarnim i za druge.

Čak i kada bude u stanju priznati Pierreu otkriće tuđe svijesti, Françoise ne nalazi adekvatan odgovor. Pierre ostaje pri tome kako među njima postoji reciprocitet. Iako bi se u nekim trenucima moglo reći kako i jedno i drugo naizmjenično bivaju produžetak nečije svijesti, kako radnju promatramo iz Françoiseine perspektive skloni smo reći kako je ona ta koja u krajnosti više trpi nego Pierre. Budući da je Pierre solipsist ostaje iznenađen time što je Françoise problem svijesti svela ne samo na činjenicu da tuđa svijest postoji, već da se i na fizičkoj razini osjeća kao zarobljenik tuđe svijesti. S obzirom na to da je sada postala svjesna da nikada za Xavière neće biti ništa drugo do objekt, Françoise naizgled pronalazi rješenje :

"Elle sourit. Il faudrait tuer Xavière... Elle se leva et marcha vers la fenêtre. Ce soir Xavière ne pesait pas lourd sur son cœur."⁵⁶

Iako se ne radi o ubistvu sa predumišljajem, kada se sagledaju njegove okolnosti, Françoise sama pomisao na to nije mrska. Ipak je znakovito, a i začuđujuće što joj ubistvo pada na pamet kao najlakše rješenje.

---

⁵³ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 78.

⁵⁴ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op.cit., str. 72.

⁵⁵ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 82.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 376.

4.3. Xavière - sorcière

Za Françoise, Xavière nije tek jedna među mnogima već inkarnacija apsolutnog Drugog u čijoj će milosti biti sve dok nasilno ne prekine začarani krug.

"Comme si Xavière n'eût pas été une femme comme les autres ! [...] ; elle la voyait accessible à toutes les faiblesses humaines sous son masque de vierge blonde. " ⁵⁷

"tous les moments qu'on ne passait pas avec elle, on les passait à parler d'elle, ça devenait une obsession." ⁵⁸

U gore navedenim citatima mogu se vidjeti dva naizgled proturječna stava o jednoj ženi koja kao i svaka druga izaziva opsesiju para koji po svemu sudeći ima sve u životu. Kao i Élisabeth u prvom navedenom citatu, tako i čitatelj dijeli čuđenje ne razumijevajući Françoise i Pierrea.

O Xavière nam se neprestano pružaju dvije različite slike. S jedne strane Xavière je samim svojim izgledom utjelovljenje naivnosti i nevinosti, dok s druge strane usprkos ili zahvaljujući tim svojstvima pokazuje se kao neko proračunat. Baš zato što nikada ne vidimo situaciju iz njenog ugla, ona nam ostaje nepoznata. Kako nam ni Françoiseini motivi za izgradnju zajedničkog života nisu jasni, Xavièreini su još manje. Iskorištavaju li Françoise i Pierre sam njen položaj ili su jednostavno odveć naivni i velikodušni, teško je reći. Na početku je jasno da je Xavière ta koja zavidi paru, a posebno Françoise te im laska : " je n'ai rien d'intéressant à dire et vous, vous êtes... vous avez tant d'idées sur tout. " ⁵⁹

Iako je Xavière ta koja im na početku povlađuje, upravo ona postaje osoba koja će najviše osuđivati i njihov privatni i poslovni život pred drugima. To kod Pierrea budi zanimanje, a za Françoise postaje prvi nagovještaj da Xavière ne samo da ne prihvaća takav način života, već ga dovodi u pitanje bez obzira na svoje godine. Françoise i Pierre nastoje izgraditi racionalan odnos sa Xavière iz koga bi bila eliminirana svaka vrsta ljubomore i posesivnosti. Međutim, Xavière je ona koja ne želi ili jednostavno neće znati/moći slijediti naizgled racionalna pravila takvog nekonvencionalnog odnosa. Françoiseina i Pierreova želja za nametanjem različitih projekata Xavière se može objasniti onim što Kojève naziva Žudnja, a što u ovom slučaju znači :

"promijeniti djelovanjem kontempliranu stvar, ukinuti je u njezinom bitku što nije u odnosu s mojim, što je nezavisan od mene, negirati je u njenoj nezavisnosti i pretvoriti je u mene, učiniti je *mojom*, apsorbirati je u Meni i kroz Mene."⁶⁰

---

⁵⁷ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 279.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 165.

⁵⁹ *Ibid.*, p. 78.

⁶⁰ Alexandre Kojève, *Kako čitati Hegela*, op.cit., str. 166-167.

Ne radi se samo o tome da se Xavière pokori Françoise kao stvar, već da Françoise iznudi priznanje za to što je sebi podvrgnula jednu drugu Žudnju kao jednu od mnogih koje postoje. Po Hegelu i Kojèveu samo tako se može ostvariti sloboda samosvijesti.

Ono što možemo čuti od Xavière su najčešće reakcije na ono što drugi kažu. Ona je u potpunosti određena dojmom koji ostavlja na druge. O njoj možemo suditi samo izvana i nadati se da je ono što ona radi ili govori je možda odraz onoga što stvarno misli. Lik Xavière do kraja romana ostaje dvosmislen. Čak i to što je Xavière u ekonomskom smislu ovisna o Françoise i Pierreu, ona odbija priznati da iko može imati vlast nad njom bez obzira na tu ovisnost.

Élisabeth je ona koja prva primjećuje da će upravo Xavière najviše doprinijeti propasti zajedničkog projekta te da neće biti u stanju ostati čak pet godina u odnosu sa Françoise i Pierreom. Ona ne samo da izmiče svakom pokušaju da je bilo ko posjeduje, već je spremna i proturječiti sama sebi zbog trenutnog hira. Takvo ponašanje je i prikladno za Xavière, s obzirom na to da je za druge likove još uvijek na neki način dijete i da su očekivanja Françoise i Pierrea za nju vjerojatno previše. To primjećuje i Élisabeth kada kaže:

"Elle était capable de tout sacrifier au plaisir d'un instant. C'était en elle qu'on pourrait trouver la fissure."⁶¹

S druge strane, Maurice Blanchot opisuje Xavière kao nekog ko ne samo da je u krajnjoj liniji odgovoran za propast života u troje, već i da je svaki njen čin otpočeka bio proračunat s obzirom na to da ili nije u stanju preuzeti odgovornost ili jednom ostvaren cilj za nju više nema značaj. Blanchot je opisuje kao nekog ko je :

"très loin d'une spontanéité véritable. Elle se dérobe à ce qu'elle prend. Elle possède tyranniquement, et elle échappe à sa possession."⁶²

Françoise u jednom trenutku kaže isto, Xavière je spremna dijeliti bol s drugim, ali ne i podijeliti dio sebe s drugima :

"Elle voulait bien pleurer devant Françoise, mais non pas lui permettre de partager ses larmes. Françoise se retrouvait seule devant une conscience solitaire et rétive."⁶³

Prvi koji ukazuje na to da je i Xavière ona koja ima moć nad stvarima je Pierre, za koga ne znamo čini li to svjesno ili nesvjesno čime se Françoise osjeća ugroženo, jer na kraju postaje prisiljena gledati svijet njenim očima. I za Pierrea ona postaje ona koja opredmećuje svijet jer je njena moć tolika da stvara svijet i za druge, a ne samo za sebe :

---

⁶¹ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 280.

⁶² Maurice Blanchot, "Le roman du regard", *Cahier Beauvoir*, *op.cit.*, p. 142.

⁶³ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 399.

"Cette petite sorcière, dit-il. Elle regarde les choses avec ses yeux tout neufs ; et voilà que les choses se mettent à exister pour nous, juste comme elle les voit."⁶⁴

Ona ne samo da lišava Françoise njenog svijeta već se Françoise pita je li Xavière svjesna svoje moći ili je sve to samo u Françoiseinoj glavi. Dominira li Xavière na kraju u potpunosti nad Françoise ili dominira samo u onoj mjeri u kojoj joj to Françoise, kao sujet absolu dopušta: "les sons, les couleurs, les parfums, les corps, tout lui était une proie. Ou bien est-ce qu'elle savait?"⁶⁵

Pokazuje da bez obzira na njeno ponašanje, ni sama Françoise ne može donijeti konačan sud. S druge strane, moguće je da Xavière uopće ne želi dominirati nad Françoise, već se želi osloboditi svega što joj nameć. I takav stav je nemoguć u društvu jer je ponekad nužno pristati na kompromis. Moglo bi se reći kako je Xavièreino ponašanje opravdano ukoliko pretpostavimo da ona samo brani vlastitu autonomiju i da se pred tom odbranom Françoise osjeća ugroženom. Pierre čak i nastoji koliko je u njegovoj moći razumjeti Xavière na početku i onda kadamu ona proturječi. Za razliku od Françoise, koja nastoji suzbiti sve ono što može poljuljati njen privid harmonije dok istovremeno traži prepoznavanje i priznavanje vlastitih načela.

Nazivajući je nekoliko puta *čarobnicom* i Pierre i Françoise joj, čini se nesvjesno, pripisuju neodređena, magijska svojstva koja pojačavaju dojam koji Xavière ostavlja kao Drugi. Ipak se od Françoise, budući da je proizvod kulture koja gaji kartezijanski duh, ne bi moglo očekivati i da će na taj način priznati Xavièreinu moć sve da je ova i ima. Ona ipak osjeća strah jer se Xavière pokazuje kao neko čija se pojava ne može svesti na racionalne kategorije. U prvom dijelu romana Françoise sreće gitaru koja naizgled zna šta se dešava u njenom životu i nudi joj talisman koji bi joj mogao pomoći, ali odbijajući ga Françoise pokazuje racionalistički stav da ne samo da ništa ne može poremetiti njen život, već i da samim tim što nije kao drugi njoj ne prijete stvarna opasnost.

Sve u vezi sa Xavièrenim postojanjem se čini prenaglašeno što i Françoise opaža gledajući prostor u kome ona živi prilikom zajedničke večere. Čak i kada je Xavière ona koja nudi nešto, Françoise se ustručava, ali ne daje nikakvo objašnjenje zašto. Usprkos samoj sebi, ona se pokorava te je Xavière ponovo pridobiva na svoju stranu. Françoise ima osjećaj da se njen svijet smanjio ili da van trija postoji drugi svijet, ali se ona nalazi zatvorena u kako sama

---

⁶⁴ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 192.

⁶⁵ *Ibid.*, p. 312.

kaže : "ce cercle magique où elle se trouvait retenue avec Pierre et Xavière et qui la séparait de tout le reste du monde."⁶⁶

U jednom trenutku Françoise će se ponovo osvrnuti na taj magični krug u kome ih Xavière drži udaljene, ne samo od drugih ljudi već i prostorno s obzirom da je ona ta koja bira mjesta koja će posjećivati i da bi bilo kakvim odstupanjem od pravila njena moć nad Françoise i Pierreom nestala. Samim tim što odbija pristati na zajednički put sa Xavière, Françoise ne želi izgubiti novu priliku da ponovo osvoji svijet za sebe.

Međutim, Pierre je onaj koji nastupa ne okolišajući kada je u pitanju Xavière budući da joj često ukazuje na njeno kontradiktorno ponašanje. Svejedno se u očima Françoise čini kao da Pierre često daje prednost Xavière. Odnos Pierrea i Xavière postaje kompliciraniji ako se uzme u obzir i to da Xavière, kao žena i kao gošća para zavisi od njih, ni na koji način ne doprinosi zajedničkom životu ni na koji način. Svoj stav Pierre iskazuje time što odbija prihvatiti da bi bilo ko mogao imati prednost nad njim kad je u pitanju Xavière pa samim tim odbija i da bi to mogla biti Françoise jer je i ona samo žena :

"Remarque que je ne désire rien de plus de Xavière que ce que j'en ai ; mais ça me serait insupportable que quelqu'un d'autre pût en avoir davantage."⁶⁷

U borbi za Xavièreinu naklonost, Françoise nema toliki značaj kao kasnije Gerbert. Xavière je ona za koju se čini da kod svih likova izvlači ono najgore na površinu ili oni sami postaju svjesni da ipak jesu sve ono što su poricali. Xavièreina greška ne leži samo u tome što je zahtijevala potpunu ekskluzivnost od Françoise i Pierrea već što je slobodno izabrala Gerberta, bez ikakvih nametanja. I Pierre i Françoise postepeno shvaćaju da je njihova vjera u jezik bila neutemeljena jer nikada niko nije u stanju u potpunosti prenijeti vlastiti doživljaj svijeta ma koliko bio iskren. Prema Merleau- Pontyju "ils ont cru surmonter la jalousie par la toute puissance du langage."⁶⁸ Kako su svi dokazi do tada upućivali na to da se od Xavière ne može očekivati potpuna iskrenost, Pierre je taj koji je odlučio špijunirati čime krši vlastito načelo.

"Était-elle debout, les yeux perdus dans le vague, ou assise au bord du divan et regardant Pierre bien en face ? Ce n'était pas la peine de demander ; comment définir la nuance précise de sa voix, le parfum qu'avait sa chambre à cette minute ? Les mots ne pouvaient que vous rapprocher du mystère mais sans le rendre moins impénétrable : il ne faisait qu'étendre sur le cœur une ombre plus froide.

---

⁶⁶ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 345.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 47.

⁶⁸ Maurice Merleau - Ponty, *Sens et non-sens*, Paris, Nagel, 1963, p. 41.

– Je ne vois pas au juste où en sont ses sentiments pour moi, dit Pierre d'un air préoccupé, je gagne du terrain, il me semble ; mais c'est un terrain si mouvant." ⁶⁹

Precizan i objektivian opis je moguće dati samo u slučaju predmeta, ali ne i osobe koja je kao Xavière *mouvante*. Samim tim što je "prvi" otkrio, Pierre vjeruje kako ima posebna prava na Xavière bez obzira na to htjela to ona ili ne. Xavière tako postaje onaj Drugi koga je nužno pripitomiti kako bi uopće mogao biti dio Pierreovog svijeta. Time pokazuje svoj imperijalistički karakter jer čak i ako taj Drugi ima drugačiju viziju svijeta od njega, lako ju je nametnuti jednom kada bude pokorena i fizički : "Me faire aimer d'elle, c'est m'imposer à elle, c'est m'introduire dans son monde et triompher d'après ses propres valeurs."⁷⁰

Iako nikada nismo sigurni u kojoj mjeri Pierre osjeća da Xavière postoji kao svijest, njihov se odnos prekida upravo zato što Pierre na kraju nije ili jeste dobio ono što je tražio od Xavière. Moguće je da se radi i opravdanju pred Françoise jer i ona sama počinje sumnjati da je upravo iz odanosti prema njoj Pierre odlučio ostati s njom, a ne iz nekih drugih razloga. Silom prilika, Françoise je ona koja je na kraju primorana ostati u Parizu sa Xavière :

"elle allait continuer à vivre auprès d'elle jusqu'à ce que la guerre s'achevât ; elle ne pouvait plus nier cette présence ennemie qui étendait sur elle, sur le monde entier, une ombre pernicieuse." ⁷¹

Roman se u velikoj mjeri ne osvrće na historijsku situaciju u Europi jer događaji u svijetu služe samo kao pozadina Françoiseine individualne drame. Međutim, budući da je rat već počeo Françoise je, kao i Xavière, prisiljena trpjeti pravila Okupacije koja još više ograničavaju njen svijet ne samo prostorno već i osuđujući je na Xavièreino prisustvo jer se kraj rata ne nazire u tom trenutku. Xavière i rat dovode u pitanje sve vrijednosti jednog para /društva / svijeta za sebe. Ona postaje više od pojedinca jer je podjednako neprijatelj kao i njemački vojnici, prijetnja cijelom Françoiseinom svijetu.

4.4. "*Chaque conscience poursuit la mort de l'autre*"

Françoise je ta koja na kraju prividno pobjeđuje jer Pierre odustaje od zajedničkog života, ali ne zbog toga što se osjetio ugroženim od strane druge svijesti kao što je Françoise. Sve ono za što je Françoise mislila da joj se nikada neće desiti je postalo dio njenog života, jer je i Françoise samo jedna među mnogima u svijetu.

"La maladie, les accidents, toutes ces histoires tirées à des milliers d'exemplaires, elle avait toujours pensé que ça ne pouvait pas devenir son histoire;"⁷²

---

⁶⁹ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 162.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 205.

⁷¹ *Ibid.*, p. 384.

Kroz čitav roman Xavière se pojavljuje kao neko čija forma postaje toliko prijeteća da ju je nužno eliminirati. Ne samo time što je se površno može ocijeniti kao nepredvidljivu, iracionalnu, autodestruktivnu, već i time što u potpunosti drži u vlasti nekog kao što je Françoise što se i samoj Françoise čini nevjerojatnim.

Kraj romana koji završava ubistvom se može tumačiti na različite načine. Za neke ubistvo je opravdan čin kojim Françoise stječe subjektivnost samim tim što je djelovala sama bez Pierrea, dok za druge Françoise otpočetka obmanjuje sebe i nastaviti će tako. Ona ne prepoznaje ili se ne može pomiriti s time da i sama može biti i subjekt i objekt.

Na kraju romana, budući da je Pierre na frontu, Françoise se ponovo nastoji nametnuti Xavière. Međutim Xavière otkriva njenu izdaju i Françoise je prinuđena suočiti se sa vanjskom slikom o sebi. To što Françoise ostaje do kraja romana vezana za Xavière bi se moglo objasniti i time što nastoji sakriti od drugih ono što Xavière zna ili što jednostavno ne može podnijeti činjenicu da neko postoji na svijetu ko je vidi na takav način.

Gerbert je taj koji prvi ukazuje Françoise na sliku koju o njoj ima Xavière, posebno jer joj je i dalje potrebna Pierreova potvrda:

"Sous ce crâne blond, la pensée de Françoise avait pris une forme irrémédiable et inconnue, et c'est sous cette forme étrangère que Gerbert en avait reçu la confiance. [...] Si Pierre avait été là, elle eût ri avec dédain, mais elle était loin de lui, elle pouvait seulement se dire à elle-même : « Il n'aime que moi. » C'était intolérable qu'une certitude contraire existât quelque part au monde." ⁷³

Françoise otkriva sve ono za što je tvrdila da nije – ljubomorna, iracionalna, osvetoljubiva, ali i dalje kategorično odbija čak i nakon Gerbertovog objašnjenja. Iskazujući prividnu superiornost jer sama zna nešto što Xavière ne zna, Françoise misli kako će joj uspjeti uzvratiti istom mjerom insinuirajući da ostali ne žele nikakav kontakt s njom, ipak upada u Xavièreinu zamku samim tim što ima potrebu da se opravda pred njom što pokazuje i sam njen opis:

"Elle était là, tapie derrière la porte, dans son nid de mensonges ; de nouveau elle allait se saisir de Françoise et la faire entrer de force dans son histoire." ⁷⁴

Françoise, ne uzimajući u obzir ono što osjeća prema Gerbertu, na kraju biva uvjerena da je njihova veza ljubomorna osveta. Kod Françoise postoji raskol između onog što sama zna

---

⁷² Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 222.

⁷³ *Ibid.*, p. 489.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 491.

da jeste i onog što Xavière misli o njoj : "Comment cet amour innocent était-il devenu cette sordide trahison?"⁷⁵

Nakon što Xavière otkrije pisma i uvjeri se da ni drugi nisu prema njoj bili u potpunosti iskreni, jer su joj na kraju rekli ono što je na neki način željela čuti kako bi je se riješili. Françoise je jedina koja se ostala suočiti sa Xavière, ali u biti Xavière i ne čita ono što je Françoise pisala. Françoiseine riječi joj se vraćaju u drugačijem obliku posredstvom onoga što Pierre i Gerbert o njoj kažu. Françoise čak ni ne pokušava osporiti njihovo gledište, jer kako Beauvoir kaže u *Drugom spolu* "ils le décrivent du point de vue qui est le leur et qu'ils confondent avec la vérité absolue."⁷⁶, kao da i odnosi među ženama posredovani muškim vrijednostima nužno završavaju nasilno. Pred tim nasiljem, svaki pokušaj pomirenja ili odbrane postaje nemoguć jer svaka komunikacija sa Xavière dovodi do pogrešnog tumačenja djelovanja onog Drugog.

"Autrui pouvait non seulement lui voler le monde, mais s'emparer de son être et l'ensorceler. Par ses rancunes, ses fureurs, Xavière la défigurait ; plus elle se débattait, plus elle se perdait dans ce piège : son image devenait si hideuse qu'il lui fallait ou se détester à jamais, ou briser le sortilège en supprimant celle qui l'exerçait. Ainsi faisait-elle triompher sa vérité."⁷⁷

Françoise nameće *svoju* istinu, ali to nije univerzalna istina. Smrt jednog Drugog ne mijenja činjenicu da svijest Drugih postoji i da postoje brojne Xavière pa se samim tim Françoise samo riješila Drugog utjelovljenog u Xavière. Ako se uzme u obzir da egzistencijalistička filozofija počiva na krilatici "egzistencija prethodi esenciji", Xavièrein pogled Meduze postaje *le sortilège* ne samo zbog toga što ima moć nad onim kako Françoise vidi samu sebe već i zbog toga što je zauvijek potčinjava toj slici kao da je ona njena sama esencija :

"Françoise considéra avec horreur cette femme que contemplaient les yeux fulgurants de Xavière, cette femme qui était elle."⁷⁸

Moći tuđeg pogleda se može oduprijeti jer Xavière nikada neće u potpunosti pokoriti Françoise. Odraz u ogledalu vraća Françoise drugačiju sliku, ali i tu može ležati njena samoobmana. Ona bi se mogla ogledati u činjenici, koju i Anna Ledwina primjećuje u članku *Le sens de l'altérité selon Simone de Beauvoir*, da se Françoise čak i prije susreta sa Xavière nije uspjela ostvariti kao subjekt.

---

⁷⁵ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 500.

⁷⁶ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I*, *op.cit.*, p. 192.

⁷⁷ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, *op.cit.*, p. 387.

⁷⁸ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 507.

Iako se ubistvo kao kraj zajedničkog života u troje čini po Lukavskoj nespretnim i melodramatičnim rješenjem konflikta, uvriježeno je mišljenje da se samo na taj način Françoise ponovno može uspostaviti kao subjekt ili hegelovski rečeno kao gospodar: "jer izvjesnost o sebi samima, da su za sebe, moraju na drugome i na samima sebi uzdići do istine."⁷⁹

Ne može se sa sigurnošću tvrditi je li se Françoise ponovno uspostavila kao subjekt s obzirom da više nije ostao niko ko bi je prepoznao kao takvu, ali čak i da je Xavière nastavila živjeti i bez Françoise njena izdaja bi postojala. Jasno je da se na se nikada neće moći u potpunosti riješiti Drugog i drugosti, kao ni prisvojiti svoj stari život jer Françoise sada mora živjeti sa saznanjem da je njeno biće-za-drugog i dalje dostupno drugima.

"...ukidanje drugog, da bi bilo doživljeno kao trijumf mržnje, podrazumijeva izričito prepoznavanje da je drugi postojao. [...] Smrt drugog konstituiše me kao neizlječiv predmet, upravo tako kao što bi to i moja vlastita smrt učinila."⁸⁰

Izgleda kao da je Françoise rizikovala puno toga, ali kada se pogledaju okolnosti ubistva to nije nužno tako tumačiti što govori i o nesigurnosti same Françoise jer se na kraju zapravo ni ne zna je li Xavière mrtva. Françoise oklijeva jer trovanje plinom bi se moglo prikazati i kao samoubistvo samim tim što kroz čitav roman Xavière nekoliko puta izražava nagon za samoubistvom, ali i kao nezavršeno ubistvo jer se i Xavière i Françoise nudi mogućnost da ga u nekom danom trenutku prekinu. Ubijajući Xavière, Françoise se nije potvrdila ni kao gospodar ni kao rob već je jednostavno prekinula njihovu borbu ne mogavši podnijeti sliku koju Xavière ima o njoj te naizgled ponovo postajući Gospodar, iako nikada nije dobila priznanje. Stoga samo kontekstualiziranje uvodne rečenice iz *Fenomenologije duha* ostaje nepotpuno jer prema Hegelu :

"obistinjenje pomoću smrti ukida isto tako istinu, što je trebala da proizide odatle, [...] tako je smrt njegova [života] prirodna negacija, negacija bez samostalnosti, koja dakle ostaje bez značenja priznavanja što se u tome bilo zahtijevalo. Smrću je doduše nastala izvjesnost, da su oba individuumu stavila život na kocku i da su ga prezrela na sebi i na drugome, ali ne za one koji su tu borbu izdržali."⁸¹

Zbog samih okolnosti ubistva (trovanje plinom, period Okupacije) čak se ne može reći ni da je Xavière svjesno stavila život na kocku, a ni Françoise ne mora nužno sebi nikada pripisati zasluge za uklanjanje neprijateljskog prisustva i oslobođenje. Drugi kao Pierre, ali i društvo koje će suditi kroz prizmu društvenih konvencija neće nužno shvatiti njen čin kao legitimnu odbranu njene svijesti. U krajnjem slučaju Françoise je ta koja će jedina moći

---

⁷⁹ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, op.cit., str. 124.

⁸⁰ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogleđ iz fenomenološke ontologije (II)*, op.cit., str. 410.

⁸¹ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, op.cit., str. 124-125.

preuzeti odgovornost jer je oslobodila vlastiti svijet i sama se potvrdila kao *sujet absolu*, ali vlastito prepoznavanje sebe kao subjekta nije moguće.

"C'était sa volonté qui était en train de s'accomplir, plus rien ne la séparait d'elle-même. Elle avait enfin choisi. Elle s'était choisie."⁸²

*Légitime défense*⁸³, prvi naslov romana izdavač nije bio odobrio pa se Beauvoir odlučila za naslov *L'Invitée*. Legitimna odbrana unaprijed podrazumijeva opravdanost Françoiseina čina, dok drugi naslov ukazuje i na odgovornost Françoise jer je sama ponudila Xavière novi život, ali i na činjenicu da su ljudi nužno upućeni jedni na druge:

"Xavière existait et on ne devait pas la nier, il fallait assumer tous les risques que son existence comportait."⁸⁴

Beauvoir u *Drugom spolu* primjećuje da se i u najstarijim kulturama nailazi na : "une dualité qui est celle du Même et de l'Autre"⁸⁵ i strategije odnosa sa drugim. Strategije koje Françoise tijekom romana i na kraju romana primjenjuje pokušavajući se nositi sa drugošću Xavière asociraju na ono o čemu je pisao Claude Lévi-Strauss u *Tužnim tropima*. On navodi dvije – antropofagiju i antropoemiju⁸⁶. Prva se odnosi na pokušaj Françoise da u potpunosti podvrgne Xavière sebi tako da ona postane produžetak njene svijesti, kako bi se kako Lévi-Strauss kaže poništile njene moći. Druga se odnosi na sam čin uklanjanja Drugog, ne samo putem ubistva već i postupnom izolacijom Xavière od Pierrea i ostalih likova.

Roman doslovno pokazuje smrt kao jedini način da se Françoise riješi Drugog, ali to ne vodi nužno rješavanju problema već otvara i nova pitanja. Tek će u sljedećem romanu *Tuđa krv*, Simone de Beauvoir pokazati kako odgovoriti na drugost drugih, a da ih se nužno ne nastoji pokoriti ili ubiti.

---

⁸² Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 503.

⁸³ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, *op.cit.*, p. 594.

⁸⁴ Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, *op.cit.*, p. 207.

⁸⁵ Simone de Beauvoir, *Le Deuxième sexe, I*, *op.cit.*, p. 17.

⁸⁶ Klod Levi-Stros, *Tužni tropi*, Beograd, Zepter Book World, 1999. str. 307.

5. DRUGI KAO BLIŽNJI

U romanu *Tuđa krv*, tema Drugog i drugosti kao i u *Gošći* zauzima središnje mjesto. Međutim, u ovom romanu fokus je ne samo na vezama među pojedincima, već i na tome kako se pojedinac postavlja spram historije čiji je dio. Dok se u romanu *Gošća* pokušavao pronaći način kako preživjeti činjenicu da postoje drugi i da i mi postojimo za njih, u romanu *Tuđa krv* postavlja se pitanje kako usprkos sebi oblikovati živote drugih.

Radnja se odvija u predratnom i u periodu Okupacije, a prati život Jeana Blomarta, buržuja koji se odriče svog klasnog položaja kako bi postao radnik i pripadnika Pokreta otpora kao i Hélène Bertrand. Za razliku od Françoise koja se prvi put stvarno susreće sa Drugim i koji za nju predstavlja opasnost, Jean pokazuje drugačiji stav jer smatra kako on predstavlja opasnost za Druge. Glavna tema ovog romana po Simone de Beauvoir je : "paradoks egzistencije koju sam živjela kao slobodu, a koju su oni što su mi se približavali zahvaćali kao objekt."⁸⁷

Beauvoir opisuje uvjetovanost veza između sebe i Drugog u ratnoj situaciji, ne samo na individualnom već i na kolektivnom nivou. Roman pripada onome što Simone de Beauvoir zove moralni period. Tema romana nije samo prepoznavanje Drugog, već i pitanje koje Jean postavlja kako se može birati za druge te postoji li način da se takav izbor izbjegne. Jean shvaća da je neizbježno birati za druge jer šta god radio, njegove odluke će utjecati i na one u sadašnjosti i na one u budućnosti.

Pored Jeana, pratimo i ostale likove kao što su Hélène, Marcel, Denise, Paul i Madeleine čiji se različiti politički stavovi mijenjaju pod težinom historijske situacije. Njihova situacija pokazuje da je svaki čovjek nužno uključen u stvaranje historije, jer je rođen u mjestu i vremenu kome su već drugi pripisali značenje. Od rođenja je dio međuljudskih odnosa bez obzira htio to ili ne, ali to ne znači da je nužno prihvatiti određeni skup vrijednosti jer se historija uvijek može nadograđivati. Pojedinac daje značenje svijetu kao i svijet njemu.

Radnja ispričana iz Jeanove i Héléneine perspektive, istovremeno prikazuje i prošlost i sadašnjost čija je uzročno-posljedična veza neraskidiva. Početak romana obilježen je očekivanjem Héléneine smrti, a Jean Blomart prisjećajući se svog života i svoje krivice zna da govoriti o sebi znači govoriti i o Drugima.

---

⁸⁷ Simone de Beauvoir, *Snaga stvari*, Zagreb, Mladost, 1966, str. 46.

Budući da je roman pisan u periodu Okupacije, a objavljen tek 1945. godine najčešće mu se zamjera što predstavlja *roman à these*. Za Simone de Beauvoir radi se o romanu u kome je htjela ponuditi "une vision plus large et plus vraie des relations humaines"⁸⁸. Pored toga, romanu se zamjera i kraj. *Gošća* ima otvoren kraj gdje na kraju ne znamo ni je li Xavière mrtva ni je li Françoise uistinu riješila pitanje postojanja tuđih svijesti, dok *Tuđa krv* također završava smrću, ali smrću koja ima značenje i pokazuje da su likovi ipak promijenili početne stavove pod utjecajem situacije u kojoj se nalaze. Sama Beauvoir je bila svjesna manjkavosti ovog romana:

"À le relire aujourd'hui, ce qui me frappe, c'est combien mes héros manquent d'épaisseur ; ils se définissent par des attitudes morales dont je n'ai pas cherché à saisir les racines vivantes. J'ai prêté à Blomart certaines des émotions de mon enfance : elles ne justifient pas le sentiment de culpabilité qui pèse sur toute sa vie. Je m'en suis avisée, j'ai supposé qu'à vingt ans il avait involontairement provoqué la mort de son meilleur ami : mais jamais un accident ne suffit à déterminer la ligne d'une existence ; [...] Le personnage, l'expérience que je lui prête sont des constructions abstraites, sans vérité."⁸⁹

Roman ne daje konačne odgovore kako djelovati u situaciji kao što je rat. Teško je reći bi li Jean i Hélène pribjegli nasilju da je on ostao na frontu ili postao ratni zarobljenik ili da je ona otišla u Berlin. Za razliku od romana *Gošća*, u ovom romanu nema nijednog lika koji se nastoji uspostaviti kao *sujet absolu* jer Beauvoir shvaća : "da sam stvarno sve, ne bi bilo ničega pored mene, svet bi bio pust, ne bi bilo ničega što bi se moglo posedovati i ja sama ne bih bila ništa."⁹⁰

5.1. Etički problem postojanja Drugog

Jean Blomart, za razliku od Françoise i Pierrea, odbija prihvatiti svoj društveno pripisani položaj. Rođen kao sin bogatog vlasnika štamparije, spletom okolnosti odlučuje početi graditi svoj život iznova kao radnik. Jeana je društvo odredilo kao buržuja, a da ga za to niko nije pitao. Samim pristajanjem na takav položaj, on bi se za druge jednom za sva vremena odredio ne kao slobodan čovjek, već kao sin bogataša. Jean se prvi put susreće sa svijetom u kome i drugi učestvuju i koga i drugi stvaraju. Njegov osjećaj krivice zbog smrti djeteta koga nije ni poznao nikada nije razjašnjen, O sličnom osjećaju krivice piše i Beauvoir :

" Je décidai que bon gré mal gré, nous intervenons dans des destins étrangers et que nous devons assumer cette responsabilité. Mais cette conclusion appelait une contrepartie ; car je sentais avec acuité qu'à la fois j'étais responsable et que je ne pouvais rien."⁹¹

---

⁸⁸ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, op.cit., p. 623.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 622-623.

⁹⁰ Simone de Beauvoir, *Za moral dvosmislenosti*, Beograd, Grafos, 1989, str. 51.

⁹¹ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, op.cit., p. 695.

Jean prepoznaje da njegovi roditelji, ali i on sam zavise od tuđeg rada, ali i da drugi ovise o njima, tj. o njihovoj milostinji. Prezir prema roditeljima nastaje ne samo zato što on odbija prihvatiti svoj klasni položaj, već stoga što do smrti služavkinog djeteta svjetonazore svojih roditelja nije dovodio u pitanje, smatrao ih je danim za sva vremena: "Neće više biti Blomarovog sina: ostaće samo čovjek, pravi čovjek, bez mrlje koji ovisi samo o sebi."⁹²

Odbacujući sve privilegije svog položaja, on pristaje raditi za konkurenciju svog oca. Međutim, sam izbor drugog klasnog položaja ne znači da je u očima drugih Jean u pravu zato što on bira biti Drugi, dok ostali možda nemaju izbora i moraju prihvatiti situaciju koja im je dana. Ipak ovakav stav podrazumijeva ne samo da je Jean spreman u potpunosti snositi posljedice svog izbora već i da je, prema Sartreu, svjestan da : l'homme n'est rien d'autre que son projet, il n'existe que dans la mesure ou il se réalise, il n'est donc rien d'autre que l'ensemble de ses actes, rien d'autre que sa vie."⁹³ Jean vjeruje da ukoliko iskusi kako je to biti Drugi, ukoliko se u potpunosti zatvori u taj novi položaj da će moći zanemariti svoju prošlost:

"Kad bi bilo u pitanju samo to odijelo! Ali, tvoja kultura, tvoja prijateljstva, tvoje zdravlje mladog, dobro hranjenog buržuja. Ti ne možeš razoriti svoju prošlost.

-Kad nekoliko mjeseci budem živio kao radnik, ona više neće mnogo težiti.

-Postojće uvijek ponor između jednog radnika i tebe: ti svojevrijem odabiraš položaj koji on trpi."⁹⁴

Jean nastoji uskladiti svoj život sa svojim novim položajem. U potpunosti odbacuje luksuz i svoj život svodi samo na ono što mu je nužno za život kako bi opstao. U jednom trenutku Hélène primjećuje Jeanovu naizgled potpunu neovisnost o drugima :

"Helena je imala utisak da on jede iz čiste uljudnosti, da se ne bi razlikovao od drugih; činilo se da je on bez želje, bez potrebe; nije ovisio ni o kome, ni o čemu čak ni o vlastitom tijelu."⁹⁵

Jean će na kraju postati svjestan, da ma šta uradio ne može izbrisati prošlost koja ga je oblikovala. Svijet je već ispunjen vrijednostima kojima Jean nije doprinio, ali one uvjetuju način na koji on može djelovati i hoće li djelovati. Odgovoran je za nastavak svijeta.

Jean će u prvom dijelu romana proći kroz nekoliko različitih vrsta angažmana, a sve kako bi zanemario krivicu i odgovornost koju kao Drugi osjeća prema Drugima. Smrt je ona koja dovodi do promjene stavova kod Jeana. Smrt služavkinog djeteta mu je pokazala da je samim svojim klasnim položajem za druge i on Drugi. Jacquesova smrt mu je pokazala da se pojedinac ne može žrtvovati za apstraktne ideale čije ispunjenje sami nismo u stanju vidjeti te

---

⁹² Simone de Beauvoir, *Tuđa krv*, Sarajevo, Svjetlost, 1989, str. 21.

⁹³ Jean – Paul Sartre, *L'existentialisme est un humanisme*, Paris, Nagel, 1954, p.55.

⁹⁴ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv*, *op.cit.*, str. 29.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 102.

da nijedna vrsta djelovanja, bilo da je ono individualno ili kolektivno ne smije pojedince svoditi na broj. Drugi članovi Partije bi mogli vlastitu odgovornost za Jacquesovu smrt sakriti iza kolektiviteta, ali ne i Jean. Nastavak svog angažmana, Jean vidi u sindikatu gdje ničiji život nije doveden u pitanje i gdje vlada kolektivna volja, ali je i kao pojedinac mogao biti odgovoran za svoje djelovanje:

"Taj rad izgledao mi je dopušten jer nije imao ništa od političke djelatnosti, bio je po mjeri čovjeka. Nije trebalo da biram za drugoga; ni o čemu nisam odlučivao; svaki član sindikata je u kolektivnoj volji prepoznavao vlastitu volju; nisam imao nikakav utjecaj na grupu kojoj sam pripadao : zadovoljavao sam se time da budem sredstvo kojim ona ostvaruje svoje postojanje."⁹⁶

U svim aspektima života, Jean je paraliziran idejom da utječe na druge, ali i da drugi utječu na njega. Čak i u situaciji kada je njegovo djelovanje u Partiji i sindikatu nužno određeno time što je za druge, on želi sačuvati svoju vlastitu neovisnost. Pored toga, takva vrsta političkog angažmana nikada nije dovela u pitanje tuđi život kao ni upotrebu nasilja. On posebno kritizira svog prijatelja Paula, zbog toga što vjeruje da će oslobođenje jednih nužno dovesti do oslobođenja svih, a samu besmislenost kolektivnog djelovanja mu je pokazala Jacquesova smrt. Potrebno je sačuvati konkretnu slobodu ljudi oko nas i za tu slobodu ih se i može žrtvovati. On dodaje :

"Komunisti posmatraju ljude kao pješake na šahovskoj tabli; bitno je da se dobije partija, sami pješaci nemaju značaja."⁹⁷

Jean je svjestan da kraj historije nikada nije moguće predvidjeti. Kako ništa nije unaprijed dano i osigurano postaje uzaludno žrtvovati ljude. Ako se i prihvati Hegelova tvrdnja da historija napreduje razvijanjem svijesti o slobodi svih i da je ona u tome trenutku ostvarena (u okvirima Zapadne civilizacije), ipak nema garancija da će ti slobodni ljudi izabrati dobro te da će posljedice njihova izbora nužno doprinijeti opstanku slobode za sve ili propasti svih vrijednosti. Ozbiljnije proučavanje Hegelove filozofije za Simone de Beauvoir počinje u trenutku početka kraja svih vrijednosti, u vrijeme njemačke okupacije 1940. godine. Njeno lično iskustvo, tijekom Okupacije u raskolu je s utjehom koju nudi Hegelova filozofija:

"Oui, il était tentant de s'abolir au profit de l'universel, de considérer sa propre vie dans la perspective de la fin de l'Histoire, avec le détachement qu'implique aussi le point de vue de la mort : alors, comme cela paraissait dérisoire cet infime moment du cours du monde, un individu, moi ! Pourquoi me soucier de ce qui m'arrivait, de ce qui m'entourait, juste ici, maintenant ?"⁹⁸

Beauvoir dovodi u pitanje dotadašnje kolektivističko shvaćanje čovjeka, kao i činjenicu da filozofski sistemi ma koliko bili do detalja razrađeni ne uzimaju u obzir konkretno iskustvo

---

⁹⁶ Simone de Beauvoir, *Tuda krv*, op.cit., str. 63.

⁹⁷ *Ibid.*, str. 67.

⁹⁸ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, op.cit., p. 537.

pojedince situiranog u vremenu i prostoru. Svaki sistem koji smjera na to da bude univerzalan, nastoji zarobiti ljude u okvire određenih ponašanja i vrijednosti koje im ne moraju nužno ograničavati slobodu. Međutim, uljuljkuju ih u lažni osjećaj sigurnosti, jer se čini kao da daju pravila djelovanja koja je samo dovoljno slijediti kako bi pojedinac djelovao ispravno.

"Ali se kod njega [Hegela] posebnost pojavljuje samo kao trenutak totaliteta u kojemu treba da se prevaziđe. Međutim, za egzistencijalizam, bezličan, univerzalan čovek nije izvor vrednosti, već je to mnoštvo konkretnih, pojedinačnih ljudi koji se usmeravaju ka svojim sopstvenim ciljevima polazeći od situacije čija je posebnost isto tako radikalna, isto tako nesvodljiva kao i sam subjektivitet."⁹⁹

Beauvoir, kao i ostali egzistencijalisti, u prvi plan stavlja konkretnog pojedinca koji je slobodan da bira, ali nije oslobođen posljedica svog djelovanja koje nije moguće predvidjeti. Ona dovodi u pitanje sve ideologije i filozofije koje vrijednost jednog pojedinca i njegovog djelovanja vide samo u potpunom podređivanju jednom apstraktnom sistemu jer kolektivističko shvaćanje čovjeka, onako kako ga zagovara komunist kao što je Paul dovodi do toga da se čovjekova sloboda ograničava i da se od njega zahtijeva djelovanje u skladu sa onim što nije primjenjivo za njegovu situaciju. Kolektivističko shvaćanje čovjeka zanemaruje i jedinstvene odnose koje on ostvaruje sa drugim pojedincima na individualnom nivou.

Puko vjerovanje da će napredak nužno stvoriti bolju budućnost vodi u pasivnost samim tim što pojedinac ne prepoznaje vlastitu odgovornost u trenutku osnivanja koncentracionih logora i masovnih progona, već utjehu i opravdanje svoje pasivnosti traži u nekom sistemu vrijednosti. Čovjek ne može ograničiti svoje djelovanje određenim setom pravila za život kao što to čini Gauthier :

"Francuska ne može sebi dozvoliti luksuz ratovanja, reče Gotje ... Bio je tako siguran u svoj pacifizam, tako siguran u sebe. "Ja sam pacifista." Odredio je sebe jednom za svagda, preostalo mu je samo da djeluje u skladu sa samim sobom, ne gledajući ni desno, ni lijevo. Ni pred sebe ne gledajući. Kao da je put bio sasvim obilježen. Kao da budućnost nije u svakom trenutku predstavljala onaj razjapljeni prazan prostor."¹⁰⁰

U predratnoj situaciji, Jean je suočen sa različitim stavovima svojih prijatelja. S jedne strane, Paulov komunizam koji smatra da rat može i biti koristan za budućnost, a s druge strane gorljivi Gauthierov pacifizam prema kome rat treba izbjeći po svaku cijenu, čak i nauštrb Drugih u Europi. Jean se ne slaže ni sa jednim od ovih stavova, ali tek kada bude suočen sa svojom slikom "pokvarenog Francuza, sebičnog i sitog..."¹⁰¹, uviđa da i na kolektivnom nivou postoji kolektivni Drugi čijeg prisustva do tada nije bio svjestan. Stid zbog

---

⁹⁹ Simone de Beauvoir, *Za moral dvosmislenosti, op.cit.*, str. 14.

¹⁰⁰ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv, op.cit.*, str. 139-140.

¹⁰¹ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv, op.cit.*, str. 137.

onog što jesmo u trenutku kada Drugi pate, nije izgovor za pasivnost. Besmisao političkog djelovanja se za Jeana ogleda i u tome što takvo djelovanje uzima sebi za pravo odlučivati o tome čijim životima i kako treba raspolagati, jesu li i drugi vrijedni toga da se za njih dá makar ijedan francuski život. Jedina vrijednost koju on poštuje je sloboda svakog pojedinca.

Iako Jean osjeća krivicu i stid kao Francuz zbog onog što se dešava u Europi, njegova krivica i odgovornost i dalje onemogućavaju njegov angažman. Za razliku od Françoise, on ne želi pred Drugima biti *sujet absolu* koji bi sebi dao za pravo da bezobzirno utječe na tuđe živote, ali i također ne želi u ime neke ideologije postane njen instrument, objekt za druge :

"Baviti se politikom značilo je svoditi ljude na njihovu dodirljivu vanjštinu, postupati s njima kao sa slijepim masama, da bih jedino sebi obezbijedio povlasticu da postojim kao živa misao; ali, sama ta misao, da bi prodrla u mlitava tijela, da bi ih pokrenula, trebalo je da postane mehanička, mračna sila u kojoj više nisam prepoznavao sebe..., iskoristio bih svoju slobodu da postanem suučesnik sramnog besmisla: besmisla onog što jeste, a što nije nastalo vlastitom voljom." ¹⁰²

Svjestan prisustva Drugih, on ih po svaku cijenu nastoji izbjeći kako bi umanjio vlastiti osjećaj krivice i odgovornosti. Jean svojim stilom života nastoji pokazati kako je neovisan od Drugih, dok Héléne to otvoreno iskazuje. Za razliku od Jeana, Héléne vodi drugačiji život :

"Ne treba mi niko. Postojim ja, Helena; zar to nije dovoljno? Moje oči, moje lice, ... Ja. Postojim samo ja kao ja. [...] Nije bilo nikoga nasuprot njoj; bila je sasvim zatvorena u samu sebe..."¹⁰³

Jean shvaća svoju ukorijenjenost u prostoru i vremenu, kao i da ne može učiniti ništa kako bi promijenio svoju prošlost. Héléne, s druge strane, zanemaruje ulogu koju njena prošlost, ali i drugi oko nje mogu imati u njenom životu. Za nju se može reći da je hirovita i djetinjasta, jer samo nastoji ostvariti svoje materijalne želje u sadašnjosti. Kao i Françoise, vjeruje za sebe da je jedinstvena, ali ne nastoji upravljati tuđim životom u istoj mjeri kao Françoise.

Od samog početka Jean nije želio biti umiješan u njen život, ali samim svojim nedjelovanjem Jean u očima Paula i Yvonne postaje onaj koji dovodi do abortusa u Héléneinom životu. Jean djeluje protiv njene slobode, jer Héléne je sama izabrala da bude nesretna s njim. Međutim, nakon njegovog odbijanja, ona ostaje trudna s drugim muškarcem sa djetetom koga ne želi. Iako teži za tim da pokaže potpunu neovisnost od drugih, Héléne u Jeanu vidi čovjeka koji opravdava njeno postojanje, ali se pita je li i to dovoljno. Nakon ilegalnog abortusa, Jean je prisiljen pomoći Héléne i ponovo mu se nameće krivica i za njeno stanje. Ipak on osjeća odgovornost za nju pojedinačno, ali ne i za ostale žene koje moraju

---

¹⁰² Simone de Beauvoir, *Tuda krv, op.cit.*, str. 140.

¹⁰³ *Ibid.*, str. 47.

prolaziti kroz takvu situaciju budući da je u to vrijeme abortus bio zakonom kažnjiv u Francuskoj.

"Vjerovao sam da činim sa svojim životom ono što sam odlučio da od njega učinim, osjećao sam se slobodnim i besprijekornim. A zauvijek sam za drugog bio onaj izvor ogorčenja."¹⁰⁴

Svaki put kada se susreće sa tuđom patnjom (smrt djeteta, Jacquesova smrt, Héléneina patnja nakon abortusa) Jean osjeća krivicu jer ne zna kako odgovoriti na tuđu patnju. Héléne će kasnije također pokazati da ni sama ne zna kako odgovoriti na patnju drugih, ali tek kada bude suočena sa konkretnom situacijom Drugog. Do tada, ne samo da će ismijavati sve one dušobrižnike koji se pretvaraju da im je stalo do drugih, već će i smatrati da ukoliko ona nije ta čiji pogled vidi patnju ona kao da i ne postoji :

"Ja štitim sebe; drugom preostaje da isto to čini...[...] Ali vidite, ja sam možda čudovište: baš me briga za ljude koje ne poznajem... U svakom slučaju, to je bolje nego važno se kočoperiti kao da u rukama stvarno držiš sudbinu čovječanstva."¹⁰⁵

Kao i Jean, Héléne također ne može razumjeti Paulov politički angažman, ali iz drugih razloga. Ona smatra da nema te osobe koja bi vlastite interese podredila kolektivnim, jer sve druge gleda kroz prizmu vlastitih stavova. Kolektivni angažman smatra besmislenim zato što : "uvijek se traži vlastita korist, reče Helena. – I mislim da je to ispravno, dodaje ona odlučnim glasom. – Napokon, čovjek ima samo sebe."¹⁰⁶

Héléne odbija mogućnost da postoji uzajamna povezanost između njene i slobode drugih. Njena promjena mišljenja u drugom dijelu romana za neke nije uvjerljiva, ako se uzme u obzir njen prvotni stav. Ona u jednom trenutku ide do te mjere da djeluje protiv Jeanove slobode čime mu postaje jednako neprijatelj kao i Nijemci. Budući da je ona bila ta koja ga je iz sebičnosti spasila dužnosti na frontu, Héléne postaje ona koja ga još jednom podsjeća na privilegirani položaj koji ima te tada on u očima drugih postaje i izdajnik. Ona je djelovala za sebe, iz ljubavi prema Jeanu, ali on je taj koji snosi posljedice. Bez obzira na to, Jean na početku nije u stanju voljeti Héléne onako kako to ona želi. To nije vrsta autentične ljubavi kakvu zagovara Beauvoir, ali i koja je prema Sartreu osuđena na propast:

"U ljubavi onaj koji voli želi da bude "sve na svijetu" za voljenog: to znači da prelazi na stranu svijeta; [...] on jeste i prihvata da bude predmet. Ali, sa druge strane, želi da bude predmet u kojem sloboda drugog prihvata da se izgubi, predmet u kojem drugi prihvata da nađe svoje biće i svoj razlog bivstvovanja kao svoj sekundarni fakticitet, ..." ¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv*, *op.cit.*, str. 68.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 56.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 54.

¹⁰⁷ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (II)*, *op.cit.*, str. 369.

Pred početak rata, Jean shvaća da je do tada samo izbjegavao priznati svoju odgovornost za sve posljedice svoga djelovanja jer je mislio da njegovo djelovanje nema utjecaja na bilo čiju budućnost do njegovu. S druge strane, Héléne ostaje ravnodušna čak i na moguću pobjedu fašizma u Europi. U trenutku kada mu se postavlja pitanje zašto se uopće angažirati, Jean objašnjava:

"Napokon, to nije tvoja stvar.

Nije moja stvar – rekoh – baš bih volio da mi neko kaže šta je to što je moja stvar.

Tvoj život, reče Helena. – Zar ne misliš da je to dovoljno?

Ali, moj život čine upravo moji odnosi s drugim ljudima; Austrija je dio mog života, čitav svijet je u mom životu."¹⁰⁸

I na kolektivnom nivou, Jean postaje svjestan da je i ravnodušnost dovela do trijumfa fašizma kao i da čak i ako ljudi djeluju slobodno, nekada djeluju protiv sebe. Austrijanci su sami izabrali, Česi su snosili posljedice tuđih izbora. Héléne ne prepoznaje ni Čehe ni Austrijance kao subjekte za koje bi vrijedilo da Jean riskira vlastiti život. Hélénein se stav mijenja, jer je bačena u situaciju u kojoj prepoznaje da je i sama odgovorna za druge. I Héléne za Nijemce predstavlja Druge jer je Francuskinja, ali ipak ima povlašteniji položaj. Kao i Françoise, tek kada uhvati svoj lik u ogledalu prepoznaje se kao neko ko je u očima drugih kolaboracionista, a za sebe ona je, kako bi zadovoljila vlastite interese, spremna surađivati čak i sa okupatorom.

5.2. "Chacun est responsable de tout devant tous"

Na početku Okupacije, Héléne počinje surađivati s Nijemcima u trenutku dok njeni sunarodnjaci – i Jevreji i pripadnici Pokreta otpora svakodnevno ginu. Ona nastavlja svoj život kao da se ništa ne dešava. S druge strane, Jean sada postaje onaj koji mora djelovati, ali ipak ne zna moguće posljedice svoga djelovanja, može li ga se unaprijed osuditi ili opravdati. Djelujući s drugima čovjek ne može odrediti granice svoga djelovanja, ali ni tuđeg.

Svaki izbor podrazumijeva moralne rizike. Na pojedincu je da sam odredi značenje i vrijednost svoga djelovanja. Jeanova majka kada se pita vrijedi li žrtvovati jedne zbog drugih, jer ona traži precizan podatak koliko vrijedi nečiji život kao da je to nešto što se može odrediti.

---

¹⁰⁸ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv*, op.cit., str. 142.

"Ipak, na mojim rukama i na mome licu bilo je tragova: ja to osjećam. Moja majka ih primjećuje i njen pogled me prži ... U situaciji u kojoj se nalazimo, uvijek nekoga ubijamo.

-Je li ta bomba spasila život bar jednog Poljaka?"

-Misliš da će nam se još moći osmijehivati s onim izrazom starijeg brata? Sada između njih i nas postoji svježa krv."¹⁰⁹

Samim tim što su nacisti podijelili uloge na one koje je poželjno ubiti i na one od kojih se samo očekuje da ostanu pasivni, Jean ne može ostati ravnodušan, ali shvaća da se ne može odreći svoje slobode u korist drugog, ma koliko bi to htio. Sloboda drugog je uvijek van tuđeg dosega:

"Ljudi su slobodni -rekoh- ali samo svako za sebe: ne možemo dotaći njihovu slobodu, ne možemo je predvidjeti, ni zahtijevati. Upravo to mi je mučno: ono što čini vrijednost jednog čovjeka, to postoji samo za njega, ne za mene; ja mogu doprijeti samo do njegove vanjštine, a i ja sam za njega samo vanjština, besmislena datost koja nije čak ni moj vlastiti izbor."¹¹⁰

Hélènein slučaj je drugačiji, ali i za kritičare kao što je Blanchot predstavlja promjenu stava koja je i neuvjerljivija od Jeanove i doprinosi tome da se ovaj roman može opisati kao "roman à thèse"¹¹¹. Čini se kao da su se svi likovi angažirali, čak i Blomartov otac, iako su na početku imali potpuno različite stavove. U tome se ogleda didaktičnost romana za kritiku i stvaranje mita o Pokretu otpora. Imajući u vidu postojanje Vichyjevske republike, izgleda neočekivano da bi se osobe tako različitih političkih uvjerenja ikada spontano udružile kako bi ostvarile zajednički cilj, osim u romanu. Jean je nakon Jacquesove smrti odbijao bilo kakvo političko djelovanje koje bi dovelo do smrti, dok je Hélène od potpune ravnodušnosti prema svijetu uopće došla do žrtvovanja same sebe. I drugi, kao što je Paul pa čak i Marcel i Denise, shvaćaju da se treba boriti za čovjeka koji tu i sada prisutan, a ne žrtvovati ga za nepredvidivu budućnost.

Svi susreti koji Hélène dovode do toga da postane svjesna svog položaja u vremenu i prostoru kao i vlastite odgovornosti za druge jesu susreti sa drugim ženama. Do tada je ona imala, ono što u *Za moral dvosmislenosti* Beauvoir naziva estetskim stavom :

"...zato što onaj što ga zauzima nastoji da sa svetom nema nikakav drugi odnos osim ravnodušnog posmatranja; izvan vremena, daleko od ljudi, on se prema istoriji kojoj, kako veruje, ne pripada, postavlja kao sušti pogled; to bezlično viđenje izjednačuje sve situacije, shvata ih samo u nerazličitosti njihovih razlika, isključuje svako davanje prednosti."¹¹²

Tek kada bude bačena u situaciju, kao što je rat, biva prisiljena prepoznati da i žene snose svoj dio tereta, iako ne učestvuju u direktnim borbama. Pošto tada uviđa da žene imaju i

---

¹⁰⁹ Simone de Beauvoir, *Tuda krv*, op.cit., str. 265-266.

¹¹⁰ *Ibid.*, str. 125.

¹¹¹ Thomas Augais, "Relire *Le sang des autres*", *Cahier Beauvoir*, op.cit., p. 151.

¹¹² Simone de Beauvoir, *Za moral dvosmislenosti*, op.cit., str. 53

svoju *situaciju* bez obzira na dešavanja u muškom svijetu, Hélène se počinje konkretno poistovjećivati sa drugim ženama. Hélène shvaća da je njen život povezan sa životom drugih i da joj drugi trebaju kako bi i sama opstala, ali i ona treba drugima. Treba ih onako kako postoje za sebe - njihovu slobodu i onako kako postoje za druge - kao Drugo. Jer svijet i dalje pripada muškarcima, oni pišu i mijenjaju historiju, ali Hélène prepoznaje potrebe onog koji je kao i ona oduvijek bio Drugi. Kada ustupa svoje mjesto ženi s djetetom, Hélène lako može zamisliti da se nalazi na njenom mjestu jer je i sama mogla biti majka, ne samo zbog abortusa, već i stoga što je majčinstvo nerazdvojivo od ženskog položaja. Pokušavajući se vratiti u Pariz, u pomoć joj priskače djevojčica. Ona joj omogućava mjesto na ionako pretrpanom kamionu lažući kako joj je Hélène sestra. Djevojčica snosi odgovornost, ali prihvaća rizik jer prepoznaje potrebu drugog pa čak i stranca, te u njoj prepoznaje Bližnjeg.

Hélène također postaje svjesna da postoje i situacije u kojima se za drugog ne može učiniti ništa, imajući u vidu da je njena prijateljica Yvonne Jevrejka. Hélène svjedoči sceni u kojoj nacisti nasilno odvajaju Jevrejku Ruth od njene majke, ali kao i ostali ne čini ništa. Ona osjeća stid zbog svog prisustva:

"Plakala je, ali je ostala nepomična kao i drugi, gledala je. Bila je tu i njeno prisustvo nije ništa mijenjalo... "Kao da ne postojim. A ipak postojim. Postojim u mojoj zatvorenoj sobi, postojim u praznom. Na mene se ne računa."¹¹³

Ime Ruth znači prijateljica/ družbenica i Hélène poistovjećuje Ruth sa svojom prijateljicom Yvonne. Kao i ostali prisutni, ni Hélène ne može reagirati i izgleda kao da se pita zar se od nje očekuje da uradi nešto. Hélène se u tom trenutku doživljava kao ono što Sartre naziva "Mi"-objekt. Po njemu, Hélène kao i ostali prolaznici osjeća stid pri čemu cijela grupa promatrača postaje otuđena sama sebi. Hélène doživljava:

"istovremeno svoje otuđenje i svoju objektivnost. Za Drugog, ja sam vani, kao predmet usred svijeta koji nije "moj svijet". Ali Drugi, kojeg sam gledao ili koji je gledao mene, trpi istu promjenu i ja otkrivam ovu promjenu Drugog istovremeno sa promjenom koju doživljavam. Drugi je predmet usred svijeta Trećeg."¹¹⁴

Njena prijateljica Yvonne je u opasnosti samim tim što pripada kategoriji bića koje je potrebno ubiti. Hélène prepoznaje ljude samo u njihovoj pojedinačnosti, a njen stav je do pred rat dijelila i sama Beauvoir što i priznaje u *La force de l'âge* "il n'ya que des hommes."¹¹⁵ Hélène postaje svjesna razlika tek kada joj drugi nametnu postojanje tih razlika, kada od Yvonne i Ruth društvo napravi Drugog. Samim tim što poznaje Yvonne, kako ona za nju može postati Drugi? Društvo u situaciji kao što je rat nužno proizvodi Drugog što i Jean

---

¹¹³ Simone de Beauvoir, *Tuda krv, op.cit.*, str. 273.

¹¹⁴ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (II), op.cit.*, str. 415.

¹¹⁵ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge, op.cit.*, p. 191.

shvata: "...zato što sam ja bio ja, a za njih - neko drugi. Blomarov sin. Polov rival. Socijal-izdajnik. Prljavi Francuz. Neprijatelj."¹¹⁶

Suočena sa javnim proglasom prema kome se drugi Francuz osuđuje na smrt zbog odbijanja suradnje sa nacistima, Héléne postaje svjesna nesigurnosti vlastitog položaja. Samim tim što je Francuskinja mogla biti kažnjena za to što je surađivala sa okupatorom, ali s druge strane u svakom trenutku bi mogla biti kažnjena i ukoliko odbije. U toj situaciji, Héléne više ne može ostati ravnodušna, jer napokon vidi da bi njeno djelovanje moglo imati i posljedice.

"Mi smo bili tu, uronjeni u meki pariški sumrak, ne čineći zlo nikome. Pa ipak, bili smo takođe i tamo, u Barseloni, u Madridu, ne više kao bezazleni šetači, već kao : lijepi pokvarenjaci. Isto tako sigurno kao i na ovim prazničnim ulicama, mi smo postojali i pod crnim nebima koja presijeca brujanje štuka, postojali smo u Berlinu, u Beču, u koncentracionim logorima gdje su Jevreji u košuljama spavali na raskvašenom tlu, u zatvorima gdje su trunuli borci socijalizma; jedno tvrdokorno postojanje koje se podudaralo sa postojanjem bodljikavih žica, neprobojnih bedema, mitraljeza i grobova."¹¹⁷

Beauvoir nudi dvije simultane, ali potpuno različite slike. One Jeana, ali i ostale suočavaju ne samo sa njihovim položajem u svijetu, već i sa njihovom odgovornošću i krivicom. *Ne čineći zlo nikome* pokazuje da je nužno naglasiti, pa čak i opravdati to što oni imaju pravo na mirnu večer. Jer dok god postoji Jean, postoje i *bodljikave žice*. Bez obzira na lažni osjećaj sigurnosti, Drugi se nikada ne može zanemariti. Ovaj citat na neki način objašnjava ideju vodilju Simone de Beauvoir "*chacun est responsable de tout devant tous*", ali i stav koji Jean na kraju zauzima.

Jean postaje pripadnik Pokreta otpora i ponovo se suočava s tim kako djelovati protiv slobode Drugog. Ubijanje i sabotaža nacista dovode do represalija po civilno stanovništvo. Pred Jeanom se nalazi izbor ili suradnja sa nacistima koja podrazumijeva ravnodušnost prema Jevrejima ili odgovornost za francuske civile. U svakom slučaju radi se o *tuđoj krvi*. Jean snosi odgovornost što im je uskratio slobodu izbora, jer su sada i Francuzi meta napada kao i Jevreji, ali on ne može ostati imun na tuđu patnju.

Jean, kao i Héléne, samim tim što je pripadnik Pokreta otpora spreman je umrijeti za druge, ali ne može umrijeti umjesto njih. Héléne nastoji stvoriti svijet u kome će sloboda drugih biti prepoznata, ali utjehu i smisao pronalazi u samoj činjenici da je slobodna i da tu slobodu može konkretizirati kroz djelovanje.

---

¹¹⁶ Simone de Beauvoir, *Tuda krv, op.cit.*, str. 183.

¹¹⁷ *Ibid.*, str. 137.

5.3. Opravdanost nasilja nad drugim

U situaciji kao što je rat nasilje se nameće kao prihvaćeno rješenje jer je drugi izbor surađivanje sa okupatorom. Situacija bi možda bila drugačija kada bi u miru jedna grupa pribjegli nasilnim rješenjima. Samim tim što se osjeća u opasnosti zbog prisustva Drugog kao Françoise, Jean također pribjegava nasilju. Međutim, njegova je situacija drugačija jer se nalazi na frontu te neprijateljske vojnike ne shvaća u njihovoj pojedinačnosti kao što Françoise shvaća Xavière, već kao objekte koji se moraju uništiti kako bi se odbranio, ali i samim tim drugi njega shvaćaju kao objekt. U slučaju rata, odbrana je potpuno opravdana, jer ni onaj neprijateljski Drugi njega ne shvata drugačije nego kao prepreku na putu ratnog osvajanja što obje strane lišava odgovornosti za ubistvo :

"...bacao je granate, praznio svoju pušku...njegov posao bio je da puca u ljude. Ali, beton, čelik, ljudsko meso, sve je podjednako bilo materijal. Bio je samo točkić u mašini od željeza i vatre koja se preprečila na putu drugoj mašini."¹¹⁸

Nakon povratka sa fronta, Jean prihvaća nasilje kao metodu borbe protiv okupatora. Čak i kada biva suočen sa prigovorima drugih kako će se tuđa smrt pokazati besmislenom ukoliko konačan cilj ne bude ostvaren, Jean ne može jamčiti uspješan ishod nikome. Za nasilje se tek naknadno može reći je li bilo opravdano ili ne, ali Jean kao ni ostali članovi Pokreta otpora to ne mogu predvidjeti.

"Trebalo je da postupa bez garancije. Prebrojavati ljudske živote, računati težinu suze prema jednoj kapi krvi, to je nemoguć postupak; ali sad više nije trebalo računati i svaka moneta je bila dobra, čak i tuđa krv."¹¹⁹

Birajući djelovanje, čovjek se određuje. Svjesno birajući da dovede u opasnost nevine, Jean djeluje protiv toga da ga se shvati kao kolaboracionistu za druge. Za Beauvoir, čovjek bi se nalazio u stanju *mauvaise foi* (samoobmane) ukoliko ne bi prihvatio ono što naziva paradoks djelovanja: "...se nijedna akcija ne može vršiti za čoveka, a da se odmah ne sprovodi protiv ljudi."¹²⁰

Ako su sva sredstva koja se nude čovjeku loša, zašto bi u tom slučaju trebalo odbaciti ijedno u tom slučaju? Vjera u apsolutne istine je dovedena u pitanje i kada Blomartova majka pokušava apelirati na njegovu savjest da čin koji će dovesti do smrti nevinih nije moralan, jer djeluje protiv slobode Drugih.

---

¹¹⁸ Simone de Beauvoir, *Tuđa krv*, op.cit., str. 217.

¹¹⁹ *Ibid.*, str. 225.

¹²⁰ Simone de Beauvoir, *Za moral dvosmislenosti*, op.cit., str. 70

Jean ne prihvaća olako nasilje. Drugi njegovu odluku procjenjuju iz različitih uglova jer sami nisu u takvoj situaciji. Za njegovu majku nasilje je pogrešno, dok se za druge može činiti besmislenim ukoliko vjeruju u drugačiji ishod rata. Jean djeluje protiv slobode drugih kako bi u konačnici došlo do uspostavljanja slobode za sve nakon rata. Nasilje je opravdano samo onda kada otvara druge mogućnosti za ostvarenje slobode.

Na kraju romana *Hélène* umire od rane koju je dobila prilikom Paulovog spašavanja. Ona sama pokazuje da je djelovala jer je tako htjela, a ne zbog Jeana i preuzima punu odgovornost. Iako je Jean omogućio *Hélène* da se priključi Pokretu otpora i poslao je na misiju, *Hélène* odbija prebaciti odgovornost na njega, jer je ona sama odlučila rizikovati vlastiti život. Preuzimajući odgovornost, ona mu objašnjava da je on samo jedan u nizu koji je utjecao na njen izbor te ga uspoređuje s kamenom koji je istovremeno i predmet njenog svijeta, ali koga je na kraju ona sama izabrala i dala mu smisao.

"Učinila sam ono što sam željela. Ti si bio samo kamen. Kamenje; a kamenje je potrebno da se grade putevi, bez njih se ne bi mogla izabrati ni vlastita staza."¹²¹

Hélène prepoznaje da je i ona za Jeana bila predmet jer ju je iskoristio za borbu, ali mu je ona dopustila da to uradi.

Bez obzira na to što se kraju romana često zamjera to što je opet ženski lik ubijen, makar i iz opravdanih razloga, *Hélène*ina smrt ima značajnu ulogu kada se promatra u okviru pojma *Mitseina* ili sa-bića. Za razliku od *Xavière*, za koju *Françoise* kaže :

"Elle savait bien qu'on ne pouvait jamais se fondre avec *Xavière* dans une action ou dans un sentiment commun."¹²²

Sa *Xavière Mitsein* nije bilo moguće ostvariti. Međutim, slučaj *Hélène* i *Jeana* je drugačiji jer oboje prepoznaju jedno drugo u njegovoj/njenoj pojedinačnosti, ali se prepoznaju i kao članovi Pokreta otpora koji zajednički djeluju za neki cilj. *Sartre* primjećuje da :

"Na zajedničkom tlu ove koegzistencije naglo otkrivanje mog bića-za-smrt iznenada će me izdvojiti u apsolutnoj "zajedničkoj usamljenosti" istovremeno uzdižući i druge do te usamljenosti."¹²³

Jer iako jesu zajednički djelovali i dijele zajedničku sudbinu kao pripadnici Pokreta otpora, kao *Francuzi*, *Jean* nikako ne može biti odgovoran za *Hélène*inu smrt, niti može umrijeti za nju. Njena smrt pripada isključivo njoj, čak i da nije izabrala biti dijelom Pokreta otpora.

---

¹²¹ Simone de Beauvoir, *Tuda krv*, op.cit., str. 282.

¹²² Simone de Beauvoir, *L'Invitée*, op.cit., p. 353.

¹²³ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op.cit., str. 258.

Dok je za neke Héléneina promjena stava neuvjerljiva, za druge predstavlja jedini lik koji vodi autentičan život, jer je njeno postojanje onakvo u kome "l'homme s'oppose, comme possibilité de sa spontanéité, au simple fait d'être résultat"¹²⁴. Samim tim što pokazuje da je u stanju djelovati onda kada treba djelovati, odgovornost je ne paralizira kao Jeana. Héléne je spremna učiniti više nego što se od nje očekuje te shvaća uzajamnost ljudskih odnosa. Drugi se mora priznati kao subjekt da bi za njega vrijedilo umrijeti, ali i kao objekt koga se može iskoristiti za ostvarivanje kolektivnog cilja. Na smrtnoj postelji ona zaziva Ruth, ali Ruth u svojstvu drugog - bližnjeg koji će nakon smrti svjedočiti njenoj odsutnosti. To Jean shvata već i na početku romana u trenutku kada razmišlja o samoubistvu, jer će i sama njegova odsutnost imati posljedice budući da čovjek nije predmet koji nestaje bez traga.

Čak i ako svojim djelovanjem nesvjesno dovede do patnje drugih, on je ne može podijeliti, jer i on sam pati zbog svog postojanja. Tek na kraju romana, Jean shvata da je nemoguće ostati ravnodušan na postojanje drugih, ali i da je s druge strane nemoguće potpuno se uživjeti u položaj Drugog pritom zaboravljajući da i sam mora živjeti.

6. EGZISTENCIJALISTIČKI ROMAN I DRUGI

Kako u istom djelu predstaviti apstraktni filozofski sistem kroz konkretnu životnu situaciju, a da se ne pritom ne zanemari ni jasnost filozofije ni vrijednost romana kao umjetničkog djela? Specifičnost romana Simone de Beauvoir se ogleda u tome što ona ne nastoji samo potvrditi filozofske argumente nauštrb umjetničke vrijednosti romana, već ih naprotiv konkretizira dovodeći ih do vrhunca:

"...car si l'art du roman exige qu'on transpose, c'est afin de dépasser l'anecdote et de montrer en pleine lumière une signification non pas abstraite mais engagée indissolublement dans l'existence."¹²⁵

Beauvoir nastoji pokazati kolika je održivost apstraktnog filozofskog sistema kada ga se suoči sa životima pojedinaca kao što su likovi Françoise, Xavière, Héléne i Jeana. Ti su likovi samo obični ljudi kakvih je oduvijek bilo i kakvih će oduvijek biti, ali za egzistencijaliste je važnije "chercher la signification au-dessous de la surface apparemment ordinaire de la vie quotidienne."¹²⁶

---

¹²⁴ Hannah Arendt, *Qu'est-ce que la philosophie de l'existence*, Paris, Payot et Rivages, 2002., p. 67.

¹²⁵ Simone de Beauvoir, *La Force de l'âge*, op.cit., p. 121.

¹²⁶ Toril Moi, *Simone de Beauvoir : conflits d'une intellectuelle*, Paris, Diderot éditeur, arts et sciences, 1995, p.158.

Ipak ih se ne može samo svrstati u određene kategorije koje bi odgovarale onome što književne konvencije zahtijevaju, jer se upravo individualnost ljudskog postojanja ne može opisati apstraktnim pojmovima niti isključivo pripisati jednoj kategoriji.

Pored toga, pitanje Drugog i drugosti vezano je i za način na koji se likovi kao što su Françoise – dramaturginja i Marcel – slikar odnose prema umjetnosti. Marcel to na kraju romana iskazuje jasnije nego Françoise :

"Htio sam da moja slika postoji sama, a da joj niko ne treba. U stvari ona postoji zahvaljujući drugima. (...) Jer ja ih prisiljavam da moja slika postoji ... Oni su slobodni, a ja dolazim i silujem njihovu slobodu; silujem je ostavljajući je slobodnom."¹²⁷

Beauvoir, u svom tekstu *Littérature et Métaphysique* također potvrđuje nužnost suradnje čitatelja "puisque le propre du roman est précisément de faire appel à sa liberté."¹²⁸ Françoiseina je situacija drugačija. Iako ona nikada javno ne iskazuje ono što misli o svom umjetničkom radu, također izgleda kao da nije svjesna važnosti postojanja Drugog i pogleda publike kako bi njeno djelo postojalo. Možda je to zato što se prirodom svog posla nalazi iza kulisa, ali i sama ta priroda utječe na to kako ona vidi druge. Ona je uvijek ona koja gleda druge, bilo da su na sceni ili u stvarnosti. Kako je dramaturginja, zna da na sceni svaka riječ i svaki pokret ima svoje značenje unutar svemira određenog predstavljenog djela. Do detalja opisuje svaki Xavièrein pokret i pokušava otkriti njegovo značenje. Ali se Xavièreino tijelo pokazuje kao fizička prepreka svakom značenju.

"...konstituišem drugoga kao ujedinjavanje koje moja spontanost nameće različitosti impresija, to jest da sam ja onaj koji konstituiše drugog u polju njegovog iskustva. Stoga drugi za mene može da bude samo jedna *predstava*."¹²⁹

Ne samo da je njeno tijelo prepreka, već i ono što Xavière govori, a konačno i sama Xavière nema mjesto u stvarnosti koju je Françoise konstruirala. Čak i ako zanemarimo da si Pierre i Françoise sve govore kako bi zadržali potpunu iskrenost u svom odnosu, činjenica da se svaki, čak i najmanji detalj mora izreći naglas kao da pretpostavlja postojanje publike. Oni govorom stvaraju zajednički svijet, ali i u tome leži zamka. Svaki pokret kao i svaka riječ su otvoreni za različite interpretacije i otuda i poteškoće u shvatanju drugog. Drugi se pojavljuje kao neko koga nikada nije moguće do kraja upoznati i razumjeti, ali čije je prisustvo i više nego očito, te na kraju i nužno. Drugi problem koji iskrsava u zajedničkom svijetu Françoise i Pierrea je što njihov odnos nikada nije autentičan u onoj mjeri u kojoj ga nastoje predstaviti.

---

¹²⁷ Simone de Beauvoir, *Tuda krv*, op.cit., str. 260.

¹²⁸ Simone de Beauvoir, "Littérature et Métaphysique" u *L'Existentialisme et la sagesse des nations*, Paris, Gallimard, 2008, p. 84.

¹²⁹ Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op.cit., str. 245.

U nekoliko navrata Françoise je ona koja osuđuje Pierrea, jer djelujući protivno njenoj predstavi o njemu, i sam Pierre joj postaje stranac. S druge strane, silom ratnih prilika odnos Hélène i Jeana više odgovara autentičnom odnosu. Uzajamno priznavanje koje oni na kraju ostvaruju podrazumijeva da prihvaćaju i vole jedno drugo bez osude čak i onda kada je jedno od njih kolaboracionista ili kada Jean djeluje nasiljem protiv slobode drugih.

Sveznajućim pripovjedačima nema mjesta u egzistencijalističkom romanu. Prisutna je polifonija, što znači da se ne favorizira perspektiva samo jednog lika. Iako je roman *Gošća* većim dijelom predstavljen iz perspektive samo jednog lika, osim nekoliko poglavlja koji su predstavljeni iz Élisabethine i Gerbertove perspektive, plijeni pažnju zato što kroz romanesknu formu osvjetljava jednu epizodu iz zajedničkog života Simone de Beauvoir i Jean-Paul Sartrea.

S druge strane, posebnost romana *Tuđa krv* se ogleda u tome što je Beauvoir uspjela "incarner une philosophie politique de la liberté dans le microcosme de l'intime."¹³⁰ Ako se *Tuđa krv* i stavi u red angažirane književnosti, Beauvoir angažman svojih likova ne koristi samo kako bi ga izjednačila sa određenom ideologijom. Romanu se zamjera didaktičnost, ali upravo raznolikost likova i njihovih motivacija pokazuje da on nije u službi nijedne ideologije.

"...toute idée trop claire, toute thèse, toute doctrine qui tenterait de s'élaborer à travers une fiction en détruirait aussitôt l'effet car elle en dénoncerait l'auteur et la ferait, du même coup, apparaître comme fiction."¹³¹

Iako su nam njihovi stavovi, politički ili ne, dijalog među likovima romana *Tuđa krv* nikada ne zvuči izvještačeno. Izvještačeno, u onom smislu da se nikada ne radi o replikama koje bi lako bilo naći u nekom udžbeniku.

Oba se romana bave i metafizičkim i etičkim problemom postojanja Drugog. Xavière osjeća zadovoljstvo kada se sprži cigaretom, ali to Françoise nije u stanju osjetiti kao što ni Jean ne može osjetiti Hélèneinu patnju i preuzeti je na sebe. Takva subjektivna iskustva su neprevodiva u jezik, jer kako Sartre kaže takvi fenomeni " nikada neće biti pristupačni mojoj intuiciji i konsekventno tome, prekoračujem zakonite granice svoga saznanja;"¹³². Nepristupačnost drugog samim tim što se ne može osjećati njegova patnja, zadovoljstvo ili smrt ne znači da je drugi potpuno nepristupačan.

---

¹³⁰ Julia Kristeva, "Beauvoir aux risques de la liberté" , uvodno predavanje, Colloque international de Paris, Paris, 9.1.2008, <http://www.kristeva.fr/Beauvoir.html> (Datum pristupa : 12.11.2021.)

¹³¹ Simone de Beauvoir, "Littérature et Métaphysique", u *L'Existentialisme et la sagesse des nations*, op.cit., p. 74.

¹³² Jean – Paul Sartre, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, op.cit., str. 241 – 242.

7. ZAKLJUČAK

U svojim romanima Beauvoir stavlja na probu Hegelovu koncepciju gospodara i roba pokazujući kako konkretno pojedinac djeluje onda kada osjeća prisustvo drugih svijesti kao i način na koji se bori sa njihovom drugošću. Hegelova filozofija pruža okvir u kome Simone de Beauvoir ispituje odnose među svijestima na individualnom i na društvenom nivou, prije, tijekom i nakon Drugog svjetskog rata jer se pod utjecajem Historije nameću i etičke odgovornosti koje odnos sa drugim nosi.

Etičko djelovanje za Simone de Beauvoir ne sastoji se u nametanju etičkih maksima koje zanemaruju pojedinačnost i situiranost čovjeka, već u stalnom djelovanju u kome se prepoznaje sloboda Drugog. Svaka odluka koju pojedinac donese je nužno vezana za situaciju koja je samo njemu svojstvena. U razmatranju ženskog položaja, Beauvoir već u uvodu ne prihvata pojam *vječno žensko*. *Vječno žensko* je kategorija, koja kao i svaka druga kategorija koja nastoji biti univerzalno primjenjiva, ne uzima u obzir pojedinačna iskustva žena o tome šta znači biti žena.

Situacija u kojoj se pojedinac suočava sa Drugim ima univerzalan karakter, ali nam na primjeru Françoise iz romana *Gošća* Beauvoir pokazuje na koji način se pojedinac, koji se nastoji uspostaviti kao apsolutni subjekt, nosi sa susretom s drugim na sebi svojstven način. Primjenjujući različite strategije i sredstva kojima slobodno raspolaže kako bi zadržala prevlast nad drugim, Françoise nastoji ispitati može li se raspolagati i nekim kao što je Xavière.

Dok Françoise polako postaje svjesna da postoji nepremostiva granica između nje i Xavière kao drugog te je na kraju konačno prekida tako što "ubije" Xavière, Jean kroz čitav roman iskušava različite vrste pristupa drugom. Od potpunog suzdržavanja od stvaranja bilo kakvih odnosa do stava da, kada bi hipotetički mogao dijeliti tuđu patnju, i time bi njegova navodna krivica bila manja.

I prvi i drugi stav su potpuno nemogući. Prvi, zato što je nemoguće u potpunosti izbjeći druge, čak i ako ništa ne čini čega Jean postaje svjestan kada razmišlja o samoubistvu. Drugi, zato što nikada nije moguće u potpunosti prekoračiti granicu koja nas dijeli od drugog. Ona nije nepremostiva kao za Françoise, ali nije ni onakvom kakvom je Jean vidi, jer dijeleći tuđu patnju, zadovoljstvo ili smrt drugog, on samim tim više ne bi bio Jean.

Čak i ako u romanu *Tuđa krv*, Simone de Beauvoir odbacuje mogućnost da svaka svijest nužno i svjesno teži smrti drugog, to ne znači da odbija mogućnost da neka svijest stvarno teži smrti druge svijesti, već da to nije jedini način na koji se mogu uspostavljati i promatrati odnosi među ljudima. Oba romana prikazuju susret s Drugim kao nešto jedinstveno, ali što je istovremeno svojstveno svakom čovjeku i društvu. Kroz likove Françoise, Hélène i Jeana susret s Drugim je predstavljen iz perspektive pojedinca. Međutim, ratna situacija ih prisiljava, osobito Hélène i Jeana, da postanu svjesni načina na koji se kategorija Drugog kao žene, pripadnika manjine ili ratnog neprijatelja može društveno instrumentalizirati.

Svi posjeduju mogućnost da se nametnu kao subjekti u nekom trenutku. Stoga je Drugi uvijek relativan, nikada ne može biti Apsolutni. Apsolutni Subjekt, kao ni Apsolutni Drugi nema vrijednost sam po sebi koja bi bila univerzalno primjenjiva na svaku situaciju pošto se pojedinac uvijek uspostavlja samo u odnosu na nešto drugo u okviru njemu svojstvene situacije.

8. LITERATURA

1. Korpus :

1. Beauvoir, Simone de, *L'Invitée*, Paris, Gallimard, 1994.
2. Beauvoir, Simone de, *Tuđa krv*, Sarajevo, Svjetlost, 1989.

2. Izvori :

1. Arendt, Hannah, *Qu'est-ce que la philosophie de l'existence*, Paris, Payot et Rivages, 2002.
2. Augais, Thomas, "Relire *Le sang des autres*", u : *Cahier Beauvoir*, priredili Éliane Lecarme-Tabone i Jean-Louis Jeanelle, Paris, Éditions de l'Herne, 2013, pp. 151-157.
3. Beauvoir, Simone de, *Le Deuxième sexe, 1*, Paris, Gallimard, 1975.
4. Beauvoir, Simone de, *Le Deuxième sexe, 2*, Paris, Gallimard, 1975.
5. Beauvoir, Simone de, *La Force de l'âge*, Paris, Gallimard, 1972.
6. Beauvoir, Simone de, "Littérature et Métaphysique", u : *L'Existentialisme et la sagesse des nations*, Paris, Gallimard, 2008.
7. Beauvoir, Simone de, *Mémoires d'une jeune fille rangée*, Paris, Gallimard, 1995.
8. Beauvoir, Simone de, *Snaga stvari*, Zagreb, Mladost, 1966.
9. Beauvoir, Simone de, *Za moral dvosmislenosti*, Beograd, Grafos, 1989.
10. Blanchot, Maurice, "Le roman du regard", u : *Cahier Beauvoir*, priredili Éliane Lecarme-Tabone i Jean-Louis Jeanelle, Paris, Éditions de l'Herne, 2013, pp. 141 – 144.
11. Dugast-Portes, Francine, "Les triangles amoureux chez Colette et Simone de Beauvoir", u: *Cahier Beauvoir*, priredili Éliane Lecarme-Tabone i Jean-Louis Jeanelle, Paris, Éditions de l'Herne, 2013, pp. 144 – 151.
12. Gothlin, Eva, *Sexe et existence: La philosophie de Simone de Beauvoir*, Paris, Éditions Michalon, 2001.
12. Hegel, G. W. F., *Fenomenologija duha*, Zagreb, Ljevak, 2000.
13. Kojève, Alexandre, *Kako čitati Hegela*, Sarajevo, Veselin Masleša, Svjetlost, 1990.
14. Levi- Stros, Klod, *Tužni tropi*, Beograd, Zepter Book World, 1999.
15. Merleau – Ponty, Maurice, *Sens et non-sens*, Paris, Nagel, 1963.

16. Moi, Toril, *Simone de Beauvoir : conflits d'une intellectuelle*, Paris, Diderot éditeur, arts et sciences, 1995.
17. Sartre, Jean – Paul, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (I)*, Beograd, Nolit, 1983.
18. Sartre, Jean – Paul, *Biće i ništavilo : ogled iz fenomenološke ontologije (II)*, Beograd, Nolit, 1983.
19. Sartre, Jean - Paul, *L'existentialisme est un humanisme*, Paris, Nagel, 1954.

3. Internet izvori :

1. Kristeva, Julia. "Beauvoir aux risques de la liberté". Uvodno predavanje. Colloque international de Paris, 9.1.2008. dostupno na : <http://www.kristeva.fr/Beauvoir.html> (Datum pristupa : 12.11.2021.)
2. Ledwina Anna. Le sens de l'altérité selon Simone de Beauvoir. U : *Academic Journal of Modern Philology*, 2020, vol. 9. pp. 311-319. dostupno na : <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d64f355a-82c6-4cec-9f98-7f761e8ced0e> (Datum pristupa: 10.11.2021.)
3. Lukavská Eva. L'Invitée de Simone de Beauvoir. U : *Études romanes de Brno*, 1977, vol. 9, pp. [51]-64. dostupno na : <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/113574> (Datum pristupa: 21.4.2021.)